

PVDA

TUSSEN LEDEN EN LEIDERS

Over de noodzaak
van permanente
vernieuwing van de
partijdemocratie

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
SAMENVATTING.....	4
1. TWEE HOERAATJES VOOR DE DEMOCRATIE.....	5
1.1 DEMOCRATIE IS WERK	5
1.2 DE OPDRACHT	6
1.3 LEGITIMATIE, TEGENMACHT, ACTIVEREN EN VERBINDEN	9
1.4 DE PARTIJ VAN DE ARBEID IS EEN DEMOCRATISCHE PARTIJ OF ZIJ IS NIET	10
HOOFDSTUK 2. WERKWIJZE VAN DE COMMISSIE.....	11
HOOFDSTUK 3. EEN VLUCHTIGE VERKENNING	12
3.1 CONGRES.....	12
3.2 POLITIEKE LEDENRAAD	14
3.3. VERENIGINGSRAAD	15
3.4 POLITIEK LEIDER	15
3.5 PARTIJVOORZITTER.....	16
3.6 POLITIEK VERTEGENWOORDIGERS.....	16
3.7 INHOUDELIJKE GROEPEN EN NETWERKEN	17
3.8 DE LEDEN ZELF	18
HOOFDSTUK 4: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	19
4.1 CONCLUSIES.....	19
4.2 WIJ DOEN DE VOLGENDE AANBEVELINGEN:.....	20
4.3 DE RANDVOORWAARDEN:.....	21
HOOFDSTUK 5: EEN NADERE UITWERKING 5.1 LEDENDEMOCRATIE LAAT ZICH NIET VANGEN IN STRUCTUREN.....	22
5.2 ONLINE PLATFORM VOOR COMMUNITIES.....	24
5.3 CONGRES	25
5.4 DE POLITIEKE LEDENRAAD	27
5.5 INHOUDELIJKE GROEPEN EN NETWERKEN	28
5.6 DE VERENIGINGSRAAD	28
5.7 VOLKSVERTEGENWOORDIGING EN KANDIDAATSTELLING	29
BRONNEN	30
BIJLAGE 1	32
BIJLAGE 2: LEDENDEMOCRATIE IN ANDERE PARTIJEN.....	40
BIJLAGE 3: OPZET ENQUÊTE.....	43

Voorwoord

Politiek bedrijven is meer dan het hebben van overtuigingen. Politiek bedrijven is gelijktijdig het streven naar macht om die overtuigingen te verwerkelijken. In een democratie als de onze verwerf je die macht door mensen aan die opvattingen te verbinden; door hen zich te laten uitspreken. Politiek gaat over het mobiliseren van mensen, gaat over het maken van meerderheden.

De commissie ledendemocratie heeft vertrouwen in de wijsheid van democratisch tot stand gekomen besluiten. Niet alleen in ons land, maar ook in onze politieke partij. Maar dat niet alleen. Ze is er ook van overtuigd dat georganiseerde tegenspraak een voorwaarde is voor een politieke vereniging om vitaal te blijven. Het is het debat dat de opvatting scherpt en het is het *gezamenlijk* genomen besluit dat richting geeft aan het politieke handelen.

In opdracht van het partijbestuur hebben wij, Zita Schellekens, Ton Heerts, Jorn Michels, Ria Steenaart, Marc van Veen, Berend Buddingh en Han Noten, een evaluatie uitgevoerd naar de stand van zaken rondom de ledendemocratie binnen onze partij. Daarbij is het congresbesluit 2008 leidend geweest. Wij realiseren ons dat we daarbij niet alle delen van onze vereniging even veel aandacht hebben geschonken. Dat komt omdat we er voor hebben gekozen om met name te kijken naar de invloed van leden op de politieke gedachteontwikkeling en besluitvorming. Omdat het naar onze overtuiging in een politieke partij juist daar om gaat. Tevens hebben we geprobeerd om met een overzichtelijk aantal voorstellen te komen. In de overtuiging dat ze dan ook gerealiseerd kunnen worden. En waarom zou je proberen om in een rapport als dit volledig te zijn. De kwaliteit van onze partijdemocratie verdient doorlopend aandacht. Het idee van volledigheid past daar niet bij. De vernieuwing is permanent.

Ik bedank Sander Schaap, Lobke Hurkmans, Nicole Cox, Menno Hurenkamp en Hendrik Noten voor hun ondersteuning. Jullie hebben vreselijk veel werk verzet en het was een ingewikkelde klus. Zonder jullie waren we nergens gekomen.

We verheugen ons op de discussie,

Han Noten
Dalfsen, januari 2013

Samenvatting

De commissie heeft gekeken naar het functioneren van de Verenigingsraad, de Politieke Ledenraad, het Congres en de Netwerken. Daarnaast is gekeken naar de wijze van kandidaatstelling en de verkiezing van de politiek leider en de partijvoorzitter. De commissie is van mening dat de invloed van leden in onze partij onnodig beperkt is. Invloed van leden verloopt in de huidige structuur op het congres en in de politieke ledenraad via het systeem van afgevaardigden. Ondanks het feit dat leden in 2008 stem –en spreekrecht hebben gekregen, weegt nog steeds de stem van afgevaardigden een stuk zwaarder. Ook het feit dat individuele leden niet het recht hebben om amendementen en moties in te dienen bevestigt dat de nadruk ligt op de afgevaardigden en dus op meer representatieve vormen van ledendemocratie.

Uit onze evaluatie blijkt dat niet alle leden zich langs de bestaande structuren willen verenigen binnen de afdeling om invloed te kunnen uitoefenen op landelijke thema's. De verantwoordingsmechanismen die de basis vormen binnen het systeem van afvaardiging functioneren onvoldoende. Er lijkt sprake te zijn van een kloof tussen leden en afgevaardigden. Daarnaast wordt het congres overspoeld met voorstellen met een minimaal draagvlak. Hierdoor ontstaat de situatie waarin de functie van het congres wordt geminimaliseerd tot die van stemmachine met weinig ruimte voor daadwerkelijk debat. De Politieke Ledenraad is in de ogen van de commissie onvoldoende in staat een tegenmacht te organiseren.

De netwerken blijken in de praktijk niet altijd het doel te dienen waarvoor zij in het leven zijn geroepen. Netwerken zouden door de linies heen moeten opereren echter uit de evaluatie blijkt dat sommige netwerken erg gesloten zijn voor leden en andere netwerken die wel open staan vaak onvoldoende invloed kunnen uitoefenen.

De huidige kandidaatstellingsprocedure stelt leden geheel buitenspel. Als kandidaten al proberen hoger op de lijst te komen, zoeken zij naar de gunst van afgevaardigden en missen daardoor vaak draagvlak onder de leden. Dit gaat ten koste van de verbinding tussen leden en vertegenwoordigers.

De commissie komt op basis van het voorgaande tot de volgende aanbevelingen:

1) Iedereen stemt real time online daar waar mogelijk. Dat geldt in ieder geval voor verkiezingen van partijleider, partijvoorzitter en het vaststellen van kandidatenlijsten. Maar ook bij belangrijke beslissingen die door een congres genomen worden en die ons inhoudelijk verbinden

2) We ontkoppelen de eenheid van inhoud plaats en tijd. De organisatie van de ledendemocratie, de manier waarop we het met elkaar regelen, gaat nog steeds uit van het beproefde concept van de vergadering. Mensen ontmoeten elkaar letterlijk op één plek en daar worden ook de onderwerpen besproken én de beslissingen genomen. De commissie denkt dat deze dwingende structuur in deze tijd niet meer nodig is;

3) We introduceren voor iedereen de mogelijkheid om te agenderen. De commissie is van mening dat een activerende ledendemocratie alleen mogelijk is als leden, op zijn minst voor een deel, daadwerkelijk de agenda van te behandelen onderwerpen bepalen.

4) We vragen om nieuwe collectiviteiten. De commissie wil dat er minder amendementen worden ingediend en minder moties, dat minder mensen het woord krijgen. Gelijktijdig is de commissie van mening dat áls er amendementen worden ingediend, áls er moties worden ingediend en áls mensen het woord krijgen, dat dit dan namens een grote groep leden gebeurt. Dan pas krijgt het betekenis en wordt er werkelijke tegenmacht georganiseerd.

5) *We creëren een plein waarop leden elkaar kunnen ontmoeten.* De commissie adviseert om te onderzoeken hoe gekomen kan worden tot een ontmoetingsplaats voor leden rondom thema's die hen boeien voor de tijd dat zij dat wensen. Een open ruimte zonder procedures en reglementen.

1. Twee hoeraatjes voor de democratie

1.1 *Democratie is werk*

Zo oud als de PvdA is, zo oud is de roep om meer of betere partijdemocratie. Al in 1948 constateerde men dat het niet voldoende is 'dat de leden op kritieke momenten, wanneer de ontwikkeling der dingen bijzondere vormen aanneemt, worden ingelicht. [...] De schadelijke uitwerking van deze praktijk die men in een verminderde activiteit en in een grote mate van niet-meer-geïnteresseerd-zijn duidelijk kan waarnemen, kunnen slechts worden ondervangen, indien van de kant van het bestuur *het recht tot medeweten* van de leden even ernstig wordt genomen als het recht tot mede-spreken en mede-beslissen.'¹

Een jaar of vijftien later vraagt de partijtop zich bezorgd af hoe het moet met de vele nieuwe jonge kiezers die dadelijk voor het eerst naar de stembus mogen. Is de PvdA wel aantrekkelijk voor de geboortegolf van na de oorlog? De nadruk binnen de partij moet in ieder geval weg van de organisatie en administratie en naar meer directe betrokkenheid van de leden. 'De partij moet geen eisen opleggen, die de moderne mens van vandaag niet meer aanvaardt, omdat hij meent voor allerlei werkzaamheden niet meer de tijd te hebben.'² Kort daarop steekt Nieuw Links de kop op. 'De tegenstelling links-rechts is vervangen door die tussen ministers en volk en die tussen deskundige en leek. In zo'n klimaat keert alle onrust en ontevredenheid zich tegen het systeem tegen álle dragers van het systeem, tegen alle grote politieke partijen, ja tegen de democratie zelf.'³ Meer inspraak op alle niveaus, waaronder de partij zelf, is vereist.

Zo kan men moeiteloos voort met citaten van rapporten uit de jaren '70, '80, '90 en '00, maar dat is een oefening voor elders. Hier gaat het om de constatering dat democratisering blijkbaar nooit af is, maar een manier om de tijdgeest te lijf te kunnen. En aanpassing aan veranderingen in de samenleving gaat via democratisering, omdat het wezen van de politieke organisatie de democratie is. Of dat een succesverhaal is?

De achterban veranderde de afgelopen decennia; van een door de rode zuil ingekaderde verzameling werknemers en hoofdarbeiders naar tussen verschillende linkse partijen pendelende ambtenaren, kenniswerkers, migranten, studenten, kunstenaars en beroepsbestuurders. Geen herkenbare kiezers met gedeelde belangen meer, maar een grote, vluchtige verzameling mensen die op zijn best het linkse levensgevoel delen. De strijd tussen ideologieën zegt moderne kiezers minder dan de vraag of de verschillende vertegenwoordigers van politieke partijen in hun comfortzone passen. Ondertussen nam het aantal media enorm toe en hun invloed navenant. Beelden en leuzen zetten meer en meer de toon, voor het uiteenzetten van visie lijkt minder ruimte dan ooit.

In reactie daarop of als gevolg daarvan veranderde ook de PvdA. Toen Nederland eind jaren vijftig tien miljoen inwoners had, had de PvdA zo'n 150.000 leden. Maar terwijl de bevolking sterk groeide, nam het ledental af, tot zo'n 60.000 nu bij een bevolking van 17 miljoen. In ledental is de PvdA nagenoeg gevierendeeld ten opzichte van vijftig jaar geleden. Ook het kader wijzigde, van geschoolde arbeiders die het er in de avonduren bij

¹ Wiardi Beckman Stichting (1949) "Democratie in grote organisaties" S&D p 687-693.

² Meester, Eibert (1964) *De partij van morgen*. Uitgever: Partij van de Arbeid, Amsterdam.

³ Doel, van den, Hans en Han Lammers (eind redactie) (1966) *Tien over rood. Uitdaging van Nieuw Links aan de PvdA*. Polak & Van Gennep, Amsterdam.

deden naar betaalde academici voor wie de partij een baan is of een verlengstuk van hun overheidsbaan. Kortom, waar de achterban steeds geëmancipeerder werd, raakte het actieve kader steeds meer verstrengeld met de wereld van het beleid en de bureaucratie. De massapartij werd een 'kaderpartij'.⁴ En de leiders van die partij manifesteren zich dankbaar via de media, om te zijner tijd de achterban over hun jongste keuzes in te lichten.

Men kan uit dit soort ontwikkelingen constateren dat democratische politieke partijen op hun einde lopen; door het vervangen van idealisten door professionals, door het vervangen van ideeën door tv-*personalities*, door het vervangen van grote vergezichten door projectmanagement. Maar men kan net zo goed constateren dat afgezet tegen andere grote toonaangevende organisaties politieke partijen nog veel te amateuristisch zijn en dat de massamedia hebben bijgedragen aan een ongekennde verbreiding van progressief politiek gedachtegoed. Dat nieuwe media de politiek dichterbij de burger heeft gebracht en dat ook de PvdA dankbaar gebruik heeft gemaakt van nieuwe technologieën die meer mogelijkheden bieden om in beter contact te komen met haar leden. Ook is de positie van leden over de afgelopen jaren sterk verbeterd, en door de vervlechting met de overheid is tenminste een deel van de gevaarlijke fantasieën uit het linkse denken gefilterd – dat er kortom met vallen en opstaan vooruitgang wordt geboekt. De kunst is in dat perspectief niet om de partij te behouden zoals deze ooit was, want in historisch perspectief blijkt de ontevredenheid nagenoeg permanent. De kunst is om de maatschappelijke verandering te begrijpen.

'Geconstateerd kan worden dat er een zekere malaise is in het politieke bedrijf,' luidde de analyse in 1964. En ook dat ooit de PvdA een zorgvuldig gekoesterde organisatie was, 'maar thans is zij geworden tot een gebruiksvoorwerp.' Het zou ook nu weer moeiteloos de krant in kunnen. Natuurlijk leeft ook vandaag weer het gevoel dat leiders te veel te zeggen hebben en leden te weinig; dat de politiek faalt in het verwoorden van wat er echt leeft in de buitenwereld; dat in het nabije verleden de vereniging beter functioneerde. Want het zijn de emoties van het partijhart, dat opeens weer ziet dat de maatschappij harder loopt, dat ziet dat er werk aan de winkel is. Twee hoeraatjes voor de democratie, schreef de Engelse romancier Forster, want democratie maakt variëteit en kritiek mogelijk. Maar meer dan twee hoeraatjes is nu ook weer niet nodig, want het systeem is nu eenmaal niet perfect.

1.2 De opdracht

Het Partijbestuur heeft de commissie de onderstaande opdracht meegegeven:

"Het partijbestuur verzoekt de evaluatiecommissie ledendemocratie een evaluatie te doen naar de stand van zaken ledendemocratie Partij van de Arbeid. Hierbij moet gekeken worden naar de democratische rechten van het individuele lid, de afgevaardigde van het congres, de Politieke Ledenraad de Adviesraad Verenigingszaken en de positie van de groepen en netwerken binnen de PvdA. De commissie dient bij de evaluatie te kijken naar het functioneren van het ledenstemrecht (op Congres, Politieke Ledenraad en bij de ledenraadpleging), het functioneren van het Congres, de Politieke Ledenraad en de Adviesraad Verenigingszaken."

Deze vraagstelling gaat over 'organen' –de rechten van leden, de Politieke Ledenraad, afgevaardigden, groepen en netwerken aan de ene kant en hun functioneren aan de andere kant. Het lijkt een open vraag; inventariseer eens hoe het zit? Maar hoe het zit,

⁴ Koole, Ruud (1992) *De opkomst van de moderne kaderpartij: veranderende partijorganisatie in Nederland 1960-1990*. Utrecht, Aula/Het Spectrum. (dissertatie RU Leiden).

kan alleen duidelijk worden door niet alleen naar functies en taken te kijken maar ook naar ambities en omgangsvormen. Wat zijn de stilzwijgende pretenties en veronderstellingen wanneer het over ledendemocratie of partijdemocratie gaat? Want het ligt niet bij voorbaat vast dat voor zover er problemen zijn, die in de structuur van de partij liggen. Die zouden ook best eens in de cultuur kunnen liggen. Dan heeft het niet zoveel zin weer nieuwe organen of bevoegdheden te verzinnen, maar moeten sommige passieve leden een duwtje in de rug krijgen en sommige actieve leden worden terug gefloten.

We beoordelen deze vraag tegen de achtergrond van wat een politieke partij onderscheidt van andere organisaties. Dat onderscheid is het ondubbelzinnige streven naar macht. Macht verwerven kan op twee manieren: door veel aanhang te hebben en door de beste ideeën te hebben. Ledendemocratie werkt, zeker bij een sociaaldemocratische partij, op beide functies in.⁵ In de sfeer van de ideeën zijn twee noties bepalend voor het verwerven van macht. Ten eerste dat democratie een beter mechanisme is dan de markt of dan dictatuur, en ten tweede dat sociaaldemocratische opvattingen actief de competitie moeten zoeken met andere opvattingen. Ten aanzien van de aanhang, in dit geval gaat het dan om de leden, gelden drie noties: deelname aan de besluitvorming, invloed op de selectie van vertegenwoordigers en tenslotte contact met de rest van de samenleving.

Het eerste (en met bijvoorbeeld de liberalen gedeelde) idee is dat democratie onder de juiste condities voor de beste uitkomsten zorgt. Een politieke partij die geeft om democratie biedt ruimte voor eigen initiatief, voor verzet tegen de consensus en maakt keuzes op basis van ideeën over het goede leven. Zelforganisatie, weerwoord en waardegestuurde opvattingen worden gekoesterd, volgzzaamheid, lijdzaamheid en pragmatisme worden gewantrouwd. In zo'n sfeer komen uit de botsing van hele en halve waarheden de beste opvattingen naar boven.⁶ Dat is geen uitlevering van een beweging aan een toevallig ledenbestand, maar de reproductie van democratische cultuur. Want volksvertegenwoordigers hebben vanzelfsprekend een mandaat voorbij de partij, ze zijn immers niet door de leden maar door burgers in het algemeen gekozen. Ze kunnen dus op kracht van argumenten aan de verlangens van de partij voorbijgaan. Ook hoeft niet iedereen over elke beslissing mee te praten of te stemmen. Democratie, ook binnen een partij, rust op het vertrouwen dat er een veelheid aan opvattingen in stand wordt gehouden waaruit op basis van gedeelde principes wordt gekozen. Met regelmaat door iedereen, maar soms ook alleen door de baas.

Actueel probleem hier is dat 'democratie' in bredere zin in troebel water zit. Democratische instanties van hoog tot laag tobben over hun vorm en functie en er zijn maar weinig aansprekende woordvoerders, pleitbezorgers, denkers die meer dan lippendienst weten te bewijzen aan de praktijk van democratie. De VN, de EU, de gemeenteraad, de ondernemingsraad - mensen fronsen onwillekeurig hun wenkbrauwen wanneer het over het mandaat van dit soort instanties gaat. 'Het woord voeren namens anderen' is niet zo vanzelfsprekend meer als het ooit was. Dat politieke partijen in toenemende mate van belastinggeld afhankelijk worden, maakt de situatie er niet beter op.

Het tweede idee dat van belang is voor machtsverwerving is dat in een cultuur bepaald door kapitalisme, consumentisme en individualisme de sociaaldemocratie robuust tegenspel moet bieden. Maar om hebzucht, dwang, ontremming en onderdrukking met gezag te keren is democratie onmisbaar, niet alleen als doel maar ook als houding. Deelname aan zelfs maar een discussie, laat staan aan een politieke partij, is niet alleen van belang om een specifiek doel dichterbij te brengen, maar ook omdat grote idealen

⁵ Tromp, Bart (2002) *De wetenschap der politiek*. University Press, Amsterdam. Voerman, Gerrit (2004) *De toetsing: partijvernieuwing in Nederland* University Press Groningen.

⁶ Gunsteren, van Herman (2006) *Vertrouwen in democratie: over de principes van zelforganisatie*. Van Gennep, Amsterdam.

als broederschap, vrijheid en gelijkheid betekenisloos zijn buiten de context van de gemeenschap waarin ze aan de orde komen.⁷ In een maatschappij waar de markt en het streven naar efficiency de toon zetten, volstaat het niet om met de vuist op tafel eerlijk delen te eisen, want het gaat niet alleen om het loon, maar ook om de kwaliteit van het werk, en de kwaliteit van het leven voor en na het werk. De ideeën daarover kunnen alleen wervend zijn, machtsverwerving mogelijk maken, wanneer ze uitgesproken en voorgeleefd worden, wanneer ze in dialoog gedeeld worden. Ook hier is de situatie van de PvdA op dit moment niet onverdeeld gunstig, een enkele ongelukkig gekozen bestuurder met een te hoog salaris of een te strak geregisseerde politieke opvolging haalt snel veel energie en geloofwaardigheid uit de praktijk van het voorleven van democratie. Dat de kracht van ideologie niet meer dusdanig is dat actieve leden zelf, spontaan, inhoudelijke interventies weten te plegen, men ageert overwegend (positief of negatief) tegen voorstellen vanuit de top of vanuit de overheid, draagt ook niet bij.

Macht via de getallen gaat allereerst om deelname aan de politieke besluitvorming. Wie niet aan tafel zit waar de beslissingen vallen, vist achter het net. Het is zaak in regeringen, colleges, besturen en raden te zitten want anders komt van de realisatie van mooie ideeën weinig terecht. Dit betekent vooral boven komen drijven tijdens verkiezingen, aantrekkelijk zijn in competities om stemmen. Omdat het beeld van een partij meer en meer in de media gemaakt wordt en van enkele mensen of zelfs van een persoon afhangt, raakt ook de democratische ambitie hier makkelijk ondergesneeuwd.

Maar de macht van het getal schuilt ten tweede ook in invloed op wie die beslissingen mag nemen, wie aan tafel mag zitten. Mee mogen praten over wie volksvertegenwoordiger of partijleider wordt, maakt een beweging aantrekkelijk voor potentiële supporters. Probleem hier is dat partijen, niet alleen de PvdA, tegenwoordig zo hard hun best doen om kiezers vast te houden dat ze min of meer permanent campagne voeren, ze kunnen daar niet voortdurend lastpakken bij kunnen gebruiken en deelname aan de besluitvorming wordt nogal eens gereduceerd tot instemming of afkeuring achteraf. Daar komt bij dat de afgelopen decennia de PvdA herhaaldelijk en overwegend terecht gekwalificeerd is als 'te gesloten', en veel van de middenkader organen die zich met dit soort processen bemoeiden zijn dus aan de kant gezet. De vraag is of het 'ons kent ons' circuit daarmee verdwenen of verkleind is.

Tenslotte schuilt er macht in de mate waarin een partij verweven is met de rest van de maatschappij. Goed contact met belangenorganisaties en sociale bewegingen vergroot gezag doordat de informatiestroom beter wordt en de geloofwaardigheid toeneemt. Ook hier is de situatie voor de PvdA niet gunstig, het vanzelfsprekende verband met het middenveld via bijvoorbeeld de vakbeweging, het onderwijs, woningbouwcorporaties of de vrouwenbeweging is een stuk minder dan het was. De vanzelfsprekende wisselwerking tussen maatschappelijke organisaties en de politieke partij als hun parlementaire woordvoerder is weggefallen en daarmee is andermaal veel kennis en kunde uit het middenkader verdwenen.

Kortom, machtsverwerving vraagt tegenwoordig meer debat achter gesloten deuren dan op open podia en meer mandaat voor enkelingen dan voor organen. In de manier waarop dat gebeurt kan nog altijd van allerlei inspraak sprake zijn, we komen daar later op terug. Maar de achtergrond waartegen we dit rapport schrijven is dat tussen leden en leiders een gat dreigt te vallen, dat het vrijwillige middenkader verder verdwijnt ten faveure van professionele opiniepeilers, en dat individuele aanhangers van de partij vaak niet meer rest dan instemming of, met gevaar voor grote mediagewijze *fall out*, afkeuring. Bemiddeling tussen de hoge politiek van het rijksbeleid en de lage politiek van de afdelingsvergadering is niet meer vanzelfsprekend, en wanneer leiders en leden

⁷ Dewey, John (1927) *The public and its problems*. Holt Publishers, New York.

treffen ziet men elkaar als last. De ledendemocratie zal zich kortom stevig moeten weren.

1.3 Legitimatie, tegenmacht, activeren en verbinden

Luisterend naar onze geschiedenis, vanuit de waarden waarvoor we staan en kijkend naar de veranderingen in onze tijd, komt de commissie tot een viertal functies van de democratische processen en structuren binnen onze partij.

Legitimatie: In welke mate legitimeert de ledendemocratie de besluitvorming? Een partij heeft een programma dat zij wil uitvoeren en mensen die dat moeten doen. Alle drie: partij, programma en partijvertegenwoordiger zijn vanuit onze beginselen onlosmakelijk met elkaar verbonden. De partij bestaat uit de leden. De leden stellen het programma vast en kiezen de mensen, bestuurders en politici, die dat programma moeten uitvoeren. Zo worden de vertegenwoordigers van de partij aan het programma gebonden én gelijktijdig verbindt het programma de leden. De leider wordt in zijn opvattingen en handelen gelegitimeerd door het programma en niet andersom. Natuurlijk is het zo dat volksvertegenwoordigers gekozen zijn door burgers en in die zin een eigenstandig mandaat hebben waarvan de legitimatie wordt waargeborgd door de beginselen van onze rechtstaat. Dat neemt niet weg dat zij gelijktijdig onderdeel uitmaken van onze partij, dat zij door de partij zijn voorgedragen nadat zij zich aan het programma van de partij hebben verbonden.

Macht en Tegenmacht: biedt de ledendemocratie tegenmacht aan de leiding en is de leiding in staat om het eigen programma uit te voeren of wordt zij daarin te zeer gehinderd door een wispelturige ledenpartij? Te veel macht bij leiders leidt zonder enige twijfel tot leiders die los komen te staan van de dagelijkse werkelijkheid, een werkelijkheid die de voedingsbodem moet zijn voor de politiek van onze partij. Wil een partij zich ontwikkelen, het vermogen hebben om de maatschappelijke veranderingen waar zij mee wordt geconfronteerd om te zetten in politieke doelen, dan is die spanning tussen leiders en leden onvermijdelijk. Misschien is absoluut leiderschap een voordeel bij het realiseren en verder uitbouwen van een machtspositie. Op zichzelf niet verkeerd want het verwerven van macht is een voorwaarde om tot uitvoering van het politieke programma te komen, hetgeen het doel van elke politieke partij dient te zijn. Misschien is dat zo, maar, de commissie is er van overtuigd dat macht zonder tegenmacht uiteindelijk niet duurzaam kan zijn. Als de leider en de partij samenvallen, dan verdwijnt de partij als haar leider zijn positie verliest. En vroeger of later gaat dat, hoe dan ook, gebeuren. Daarvoor is de partij ons te dierbaar.

Activeren: Het realiseren van het programma is het doel van onze partij. Daarvoor heeft ze wel een goed programma nodig. Ledendemocratie is in de ogen van de commissie een middel om leden in de positie te brengen om ideeën te genereren en gelijktijdig in politieke actie te vertalen. Aanwezig zijn in het debat, de publieke opinie mobiliseren rondom misstanden, coalities sluiten met maatschappelijke organisatie: de kracht van een partij komt niet alléén in het parlement tot uitdrukking, maar juist ook in de uithoeken van de samenleving waar daadwerkelijk gewerkt wordt aan het realiseren van haar idealen. Ledendemocratie is meer dan het indienen van verlanglijstjes door leden bij leiders. Ledendemocratie gaat niet alleen om “iets vinden”. Ledendemocratie moet in de eerste plaats uitnodigen om te doen.

Verbinding: draagt de ledendemocratie bij aan het verbinden van leden onderling, en dient het de organisatie zichzelf? De PvdA is een vereniging van gedeelde waarden. Mensen willen elkaar ontmoeten, elkaar inspireren, ervaringen delen. Soms willen ze dat rondom hun werk. Soms willen ze dat rondom maatschappelijke vraagstukken die hen na aan het hart liggen. Soms willen zij dat tijdelijk. Soms willen zij dat in een langduriger

verband. Dat is niet alleen belangrijk voor onze leden, het is net zo goed in het belang van de partij. Het is een manier waarop onze leden en onze partij over een langere tijd met elkaar een relatie aan kunnen gaan. Niet alleen vanwege opvattingen over actuele onderwerpen in het hier en nu, maar over gedeelde waarden, verankerd door een gedeeld verleden met een langere levensduur dan een verkiezingsprogramma of regeerakkoord.

1.4 De Partij van de Arbeid is een democratische partij of zij is niet

Het is interessant om gedachten rondom machtsvorming en machtsuitoefening op papier te zetten en het is van belang om de spanning tussen die twee te verwoorden. De gedachte dat macht verwerven en macht delen vaak op gespannen voet staan is niet nieuw. Maar de erkenning dat een politieke partij zich zo moet organiseren dat de macht haar ten dele valt, de erkenning van dat feit, is wel een voorwaarde om de conflicten binnen die partij te begrijpen. Tussen leiders en leden bestaat een haat liefde verhouding. De leider wordt gekozen maar gelijktijdig bij voortduring gecorrigeerd. De leden helpen hem aan de macht en gelijktijdig ondermijnen ze die door hem te bekritisieren in zijn machtsuitoefening. Een dilemma dat geen oplossing kent. Maar uiteindelijk heeft de PvdA geen andere mogelijkheid; zij moet zonder enig voorbehoud een democratische partij willen zijn wil zij geloofwaardig zijn in de politieke idealen die ze nastreeft. Een sociaaldemocratische partij die aan zichzelf niet de democratische eisen stelt die zij aan de samenleving stelt, die maakt zichzelf belachelijk. Tenslotte is het delen van macht en kennis onderdeel van haar beginselen en de verheffing van de mens het uiteindelijke doel.

Hoofdstuk 2. Werkwijze van de commissie

Voor het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden van zowel kwantitatieve als kwalitatieve aard (voor een overzicht van de belangrijkste bronnen, zie bijgevoegde bronnenlijst). Met inachtneming van de wens om een brede evaluatie te doen naar de ledendemocratie binnen de partij, heeft de commissie haar onderzoek onderverdeeld in twee delen. Het eerste deel beslaat een algemene evaluatie van de huidige instituties en instrumenten waarbij de nadruk ligt op het functioneren van het congres, politieke ledenraad en de Verenigingsraad. Ook wordt er gekeken naar hoe deze organen zich tot elkaar verhouden en tot andere instituties binnen de partij. Daardoor komen ook de politiek leider, de volksvertegenwoordigers en de partijvoorzitter/partijbestuur aan bod. Er wordt gekeken naar samenstelling en opkomst, agendabepaling en de rol van het presidium, het partijbestuur, de afgevaardigden en de leden binnen deze instituties. Centraal hierbij staan de doorgevoerde congresvoorstellen van 2008 op het functioneren van deze instituties.

Ten behoeve van deze evaluatie heeft de commissie interviews gehouden met leden van het presidium, de partijvoorzitter en de politiek leider. Er is een uitgebreide enquête uitgezet onder leden, zowel leden zonder functie als leden met functie zoals afgevaardigden aan de politieke ledenraad, de Verenigingsraad en het congres.

Het tweede deel richt zich op toekomstige vormen met betrekking tot ledendemocratie, hiervoor is een inventarisatie gemaakt van de huidige trends binnen de partij en de wensen van de leden ten aanzien van de mate van betrokkenheid bij de partij. Er wordt antwoord gezocht op vragen zoals; wat zijn trends binnen de partij? Aan welke lat moet de ledendemocratie zich binnen de Partij van de Arbeid meten? En wat willen leden zelf met betrekking tot inspraak en invloed binnen de partij? Hiervoor zijn gesprekken gevoerd, is een bijeenkomst met jonge leden georganiseerd en is literatuur onderzoek gedaan.

De commissie is op basis van de evaluatie tot aanbevelingen gekomen. Deze aanbevelingen gaan in het bijzonder in op de vraag naar de wijze waarop individuele leden inspraak kunnen organiseren. Verder gaat het over de vraag hoe en op welke wijze leden gebruik kunnen maken van hun ledenrechten om dit te realiseren. De commissie doet hiertoe aanbevelingen om het stem- en spreekrecht op het congres en de Politieke Ledenraad te hervormen, en nieuwe vormen van ledendemocratie te introduceren. Daar de opdracht van de commissie zich richtte op landelijke vormen van ledeninspraak zijn de aanbevelingen dan ook op dit niveau gericht. De commissie kan zich echter voorstellen dat deze aanbevelingen, in ieder geval voor een deel, ook van toepassing verklaard zouden kunnen worden op het functioneren van gewesten en afdelingen.

Hoofdstuk 3. Een vluchtige verkenning

We beschouwen in vogelvlucht dat deel van de partij dat in onze ogen binnen de opdracht van de commissie valt. Daarbij kijken we met name naar de bijdrage die geleverd wordt aan de *legitimering* van de besluitvorming, het *activeren* van leden, het vraagstuk van *macht en tegenmacht* en de mate waarin een bijdrage wordt geleverd aan het maken van een *verbinding* tussen onze leden onderling en alle andere mensen die dicht bij de partij staan.

3.1 Congres

Het congres is het hoogste orgaan van de partij. Het partijbestuur schrijft een congres uit en stelt vast welke onderwerpen tijdens dat congres behandeld moeten worden. Ook kunnen onderwerpen geagendeerd worden of zelfs een congres bijeengeroepen worden, als voldoende afdelingen daar om vragen of omdat de Verenigingsraad dat opdraagt aan het partijbestuur.

Alle leden hebben toegang tot het congres. De afdelingen van de partij worden op het congres vertegenwoordigd door afgevaardigden. Zij nemen aan het congres deel zonder een gebonden stemopdracht. Na afloop van het congres legt een afgevaardigde verantwoording af aan de geleding die hij of zij vertegenwoordigt, met betrekking tot het verloop van het congres en zijn stemgedrag. Aan de afgevaardigden wordt een stemgewicht toegekend dat afhankelijk is van het aantal leden dat zij vertegenwoordigen. Elke afdeling kiest per 0,8 % van het totale ledenaantal van de partij of een gedeelte daarvan één afgevaardigde voor het congres. Naast de afdelingsafgevaardigden sturen ook de Jonge Socialisten en de door de partij erkende netwerken en neveninstellingen een afgevaardigde naar het congres.

In 2008 heeft het congres besloten tot een aantal wijzigingen met betrekking tot het congres. Hierbij kregen ook individuele leden en vertegenwoordigers van inhoudelijke groepen en netwerken spreekrecht op het congres. Dit spreekrecht van individuele leden is beperkt tot inhoudelijke onderwerpen. Inhoudelijke groepen en netwerken kregen naast de afdelingen het recht op het indienen van moties en amendementen. Bij stemmingen (alleen over zaken dus) vertegenwoordigen de stemmen van de afgevaardigden 75% van de uitslag en de stemmen van de overige aanwezige partijleden 25% van de uitslag.

Met het invoeren van het spreek –en stemrecht voor individuele leden op het congres, hebben ook zij een stem gekregen over de landelijke politieke koers van de partij. Precieze cijfers ontbreken, maar de commissie heeft de indruk dat van deze verkregen rechten ruimschoots gebruik wordt gemaakt. Wel benutten nog steeds de afgevaardigden het grootste deel van de spreektijd. Daarbij geldt tevens dat slechts een klein deel van de afgevaardigden deze rol op zich neemt waardoor het congres uiteindelijk gedomineerd wordt door enkelen. Het congres speelt een verbindende rol in de vereniging. Het is de ontmoetingsplek bij uitstek voor het actieve kader en leden. Wel geldt dat het congres voor veel van onze leden niet vanzelfsprekend is om te bezoeken, en ver van hen af staat.

Met het voorstel van 2008 werd gestreefd naar het behapbaar maken van het aantal amendementen. Dit zou onder andere gerealiseerd worden doordat het congrespresidium contact opneemt met de indieners van amendementen om te komen tot samenvoeging en bundeling van amendementen. De commissie heeft moeten constateren dat het inperken van het aantal amendementen op het congres tot onvoldoende resultaat heeft geleid. De belangrijkste reden hiervoor is dat dit met de hoeveelheden amendementen

en de beschikbare tijd tussen de amenderingsdeadline en het versturen van de beschrijvingsbrief, nagenoeg ondoenlijk is. De wijze die wordt voorgesteld om inperking van het aantal amendementen te realiseren is te weinig effectief: zelfs al zou het presidium 50 of 100 amendementen weten samen te voegen, dan nog blijven er vele honderden over. De in 2008 voorgestelde deelsessies op het congres zijn niet georganiseerd.

In 2008 is ook voorgesteld dat de mogelijkheden van internet beter benut moeten worden door het in 'real-time' uitzenden van het congres. Dit is inmiddels standaard praktijk. Het onderzoek naar de mogelijkheden tot het op afstand gebruik maken van spreekrecht en eventueel stemrecht en meningspeilingen via internet, is er niet van gekomen.

Ondanks het feit dat leden nu stem –en spreekrecht hebben gekregen, weegt nog steeds de stem van afgevaardigden een stuk zwaarder. Ook het feit dat individuele leden niet het recht hebben om amendementen en moties in te dienen bevestigt dat de nadruk ligt op de afgevaardigden en dus op meer representatieve vormen van ledendemocratie. De invloed van leden op de besluitvorming door afgevaardigden is beperkt tot de aanstelling van betreffende afgevaardigden en al dan niet functionerende verantwoordingsmechanismen voor en na het congres.

De commissie heeft moeten constateren dat het moeilijk is vast te stellen in hoeverre voorstellen van afgevaardigden draagvlak genieten onder leden. In sommige afdelingen zoals Amsterdam, wordt er met online enquêtes en inspraakbijeenkomsten succesvol gewerkt aan het vergroten van dit draagvlak en daarmee de legitimiteit van de besluitvorming. Maar vaak geldt dat afgevaardigden eigenstandig besluiten welke amendementen ze indienen en hoe ze stemmen. Ook zonder daar achteraf verantwoording over af te leggen.

Daarnaast wordt er in zeer beperkte mate samengewerkt met andere afdelingen om meer draagvlak te creëren voor eigen voorstellen en amendementen onder de stemgerechtigden. Hiervoor ontbreekt vaak de tijd en afgevaardigden weten elkaar onvoldoende te vinden. Het congres wordt hierdoor overspoeld met voorstellen met een minimaal draagvlak. Hierdoor ontstaat de situatie waarin de functie van het congres wordt geminimaliseerd tot die van stemmachine met weinig ruimte voor daadwerkelijk debat. Congresdeelnemers kunnen zich door de enorme hoeveelheid nauwelijks goed voorbereiden, in de meeste gevallen wordt dan ook het preadvies van het partijbestuur gevolgd. De theoretische macht van de afgevaardigden blijkt veel te versnipperd, hierdoor slaagt het congres er onvoldoende in om daadwerkelijk een tegenmacht te organiseren ten aanzien van het Partijbestuur. Daarnaast wijst de praktijk uit dat het Partijbestuur er voor kiest, of simpelweg niet de mankracht heeft, om aan een aanzienlijk deel van de moties daadwerkelijk uitvoering te geven.

Uit de enquête blijkt dat de procedures op het congres maar weinig bekendheid genieten onder gewone leden. Voor zowel de respondenten met als zonder functie geldt dat slechts een minderheid op de hoogte is van het feit dat ook anderen dan afgevaardigden op het congres of de Politieke Ledenraad mogen stemmen. Voor leden zonder functie geldt dat slechts een kwart hiervan op de hoogte is. Slechts een kwart van de leden zonder functie (individueel lid) geeft aan dat hun stem er toe doet op een congres. Van de leden met functie geef de helft aan dat de stem van een individueel lid ertoe doet. Daarnaast is 30% van de leden met functie van mening dat individuele leden voldoende invloed hebben op besluitvorming op het congres. Verder is 40% van de leden met functie van mening dat congresafgevaardigden teveel invloed hebben op de besluitvorming. Slechts 35% vindt dat het congres voldoende tegenmacht vormt.

3.2 Politieke ledenraad

De Politieke Ledenraad is een opiniërend, meningsvormend adviesorgaan van de fracties van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, het Europees Parlement en het Partijbestuur over inhoudelijke onderwerpen wiens adviezen zwaarwegend zijn. De Politieke Ledenraad bestaat uit afgevaardigden van de afdelingen, netwerken en ook de gewesten. Daarnaast is de toegang vrij voor leden en hebben zij ook stem –en spreekrecht.

Bij de besluitvorming bepalen de stemmen van de afgevaardigden 75% en de stemmen van de overige aanwezige partijleden 25% van de uitslag. Het recht om voorstellen en moties voor te leggen, is echter beperkt tot de afgevaardigden. De afgevaardigden nemen deel zonder een gebonden stemopdracht. Het is net als bij de Verenigingsraad en het congres de bedoeling dat na afloop van een vergadering van de Politieke Ledenraad de afgevaardigde verantwoording aflegt aan de geleding die hij of zij vertegenwoordigt.

De Politieke Ledenraad is de opvolger van het Politiek forum. Het politiek forum zou net als de politieke ledenraad een belangrijke rol moeten spelen bij de politieke besluitvorming. Helaas kon het Politiek Forum deze rol niet waarmaken. Het Forum zou een tandeloos orgaan geworden zijn dat de zwaarwegende adviesfunctie aan Partijbestuur en fractie allerm minst waarmaakte. Het congres heeft er in 2008 voor gekozen het Forum op te heffen en over te gaan tot de instellen van de Politieke Ledenraad.

De commissie heeft moeten constateren dat hoewel de Politieke Ledenraad een zinvol platform is, de doelstellingen zoals geformuleerd in 2008 niet volledig zijn behaald. Voor een deel heeft dit met de uitvoering te maken. Zo is er geprobeerd een agendacommissie in te stellen voor de Politieke Ledenraad. Dit is niet van de grond gekomen en in de herziening van de statuten en reglementen in januari 2012 is dit voorstel weer gesneuveld. Doordat de Politieke Ledenraad vaak kort van te voren wordt aangekondigd, is er vaak onvoldoende voorbereidingstijd voor de afgevaardigden. Ook de terugkoppeling (o.a. met betrekking tot eerdere adviezen van de Politieke Ledenraad) vanuit fracties en partijbestuur is niet altijd voldoende.

Maar belangrijker nog is dat de Politieke Ledenraad in onvoldoende mate in staat is gebleken een werkelijke bron van tegenmacht te vormen. Meer dan dat is het nu vaak een platform om stil te staan bij belangrijke gebeurtenissen in de partij of wordt zij bijeengeroepen naar aanleiding van zaken die spelen in de media. De Politieke Ledenraad speelt bij uitstek een verbindende rol in de vereniging. Het is een plek waar betrokken leden elkaar ontmoeten, ervaringen uitwisselen en de politieke actualiteit bespreken. Daarnaast fungeert het uitstekend als plek voor de uitwisseling van gedachten, en soms emoties, zoals bijvoorbeeld bij het vertrek van Job Cohen. Maar daarmee geldt de conclusie uit 2008 over het Politiek Forum van destijds, dat het een tandeloos orgaan is geworden, in hoge mate ook voor de Politieke Ledenraad.

Ook vanuit de afgevaardigden komt veel kritiek op het functioneren van de Politieke Ledenraad. Opmerkelijk is dat een derde van de afgevaardigden van de Politieke Ledenraad vindt dat het Partijbestuur en de Kamerfracties onvoldoende verantwoording afleggen. Ongeveer eenzelfde aandeel is van mening dat zowel het Partijbestuur als de Tweede Kamerfractie niet goed naar de uitkomsten van de Politieke Ledenraad luisteren. Voor de Eerste Kamer betreft dit een kwart. Verder is bijna tweederde van de respondenten ontevreden over de mate waarin zij voldoende en tijdig worden geïnformeerd. Ondanks deze bezwaren is het merendeel van de afgevaardigden wel van mening dat hun aanwezigheid en stem op de Politieke Ledenraad ertoe doet.

Uit de enquête blijkt dat 40% van de leden zonder functie niet op de hoogte is van het feit dat niet alleen afgevaardigden maar ook individuele leden mogen stemmen op de Politieke Ledenraad. Daarnaast vult een hele grote groep van leden zonder functie bij

alle deelvragen over de Politieke ledenraad in dat zij het niet weten/geen mening hebben (tussen de 50% en 60%) en dus waarschijnlijk überhaupt niet komen. Dit geldt ook voor het grootste deel van de leden met functie. De vraag rijst in dit kader dan ook in hoeverre het systeem van afgevaardigden recht doet aan de rol van Politieke Ledenraad als manier om de partij en leden te betrekken bij de landelijke koers en de politieke actualiteit.

3.3. Verenigingsraad

De Verenigingsraad heeft tot taak beslissingen te nemen of advies te geven over organisatorische en financiële aangelegenheden van de vereniging. Daarmee wordt het congres ontlast dat zich daardoor meer kan richten op de politieke inhoud. De afgevaardigden in de Verenigingsraad zijn afkomstig uit de besturen van afdelingen en gewesten. Zij worden aangewezen uit en door betreffende besturen. Na de vergadering van de Verenigingsraad dient een afgevaardigde verantwoording af te leggen aan de geleding die hij of zij vertegenwoordigt. Naast de afgevaardigden hebben de leden van het partijbestuur toegang tot de vergaderingen, die besloten zijn.

In 2008 is het partijbestuur tot de conclusie gekomen dat met het oog op de problematiek in veel kleine afdelingen, en de afname van het aantal grote afdelingen (met meer dan 500 leden), deze vorm van vertegenwoordiging niet langer representatief is voor de vereniging. In 2008 is daarom de mogelijkheid geïntroduceerd voor kleinere afdelingen om zich te verenigen. Wanneer zij gebundeld meer dan 0,8% van het totale ledenaantal tellen kunnen ook zij een afgevaardigde sturen naar de verenigingsraad. Hierdoor zijn kleinere afdelingen beter vertegenwoordigd.

Ook is in 2008 in de statuten en reglementen de bevoegdheid opgenomen van de Verenigingsraad tot het geven van ongevraagd advies op het gebied van organisatorische- en verenigingszaken waardoor het adviesrecht beter tot zijn recht komt.

Naast een adviserende bevoegdheid heeft de Verenigingsraad ook belangrijke beslissingsbevoegdheden: verscheidene organisatorische besluiten moeten worden goedgekeurd door de Verenigingsraad, zoals de begroting en het werkplan. Het Partijbestuur is daarom genoodzaakt om voor haar plannen voldoende steun te vergaren binnen de Verenigingsraad. De Verenigingsraad vormt daardoor een tegenmacht ten aanzien van het Partijbestuur.

De Verenigingsraad zorgt ervoor dat in beginsel de organisatorische en financiële beslissingen van het Partijbestuur extra worden gelegitimeerd. Het getrapte systeem van afgevaardigden zorgt ervoor dat de Verenigingsraad beschikt over een, in ieder geval in theorie, democratisch mandaat. Doordat afgevaardigden echter worden aangewezen uit en door het bestuur van de geledingen heeft deze procedure een zeer beperkte activerende werking. De mening van leden, komt eigenlijk alleen aan de orde bij de verantwoording die achteraf plaats vindt, als deze al plaats vindt. Leden hebben daarmee slechts zeer beperkte mogelijkheden om zich inhoudelijk uit te spreken over de ontwikkelingen binnen de Verenigingsraad.

3.4 Politiek Leider

De politiek leider van de partij is eerstverantwoordelijk voor het dagelijkse politieke handelen in de landelijke politiek, voor de uitvoering van het programma voor de Tweede Kamerverkiezingen en de politieke koers van de partij. De politiek leider krijgt middels een ledenraadpleging een mandaat mee van de leden van de partij. Over het algemeen

zijn de opkomstpercentages bij deze ledenraadplegingen behoorlijk. Zo was de opkomst bij de verkiezing van Diederik Samsom 68,6%. Bij de eerste ledenraadpleging waarbij Wouter Bos werd verkozen tot lijsttrekker in 2002 heeft ruim 54% van het totaal aantal leden een stem uitgebracht

Het grote mandaat blijkt niet alleen uit de cijfers, maar ook uit de praktijk van hun handelen. Zo heeft Samsom na zijn verkiezing een zeven punten plan gepresenteerd waarin de koers van de partij werd bepaald en gespecificeerd. Deze door hem genomen vrijheid werd hem gegund door de partij en haar leden. Het door hem verkregen mandaat was dusdanig dat leden het als gelegitimeerd zagen dat hij vlak na zijn aantreden, zonder tussenkomst van een congres, zijn visie op de toekomst van Nederland neerlegde. Doordat de partij in 2002 is begonnen met het organiseren van een ledenraadpleging bij de verkiezing van de lijsttrekker is de positie van de lijsttrekker veranderd. De commissie constateert dat de politiek leider door middel van de ledenraadpleging een groter mandaat heeft verkregen. De politiek leider heeft een grote mate van vrijheid gekregen om te handelen wat gekoppeld is aan het vertrouwen dat door de leden is uitgesproken.

Leden hebben middels de enquête ook aangegeven dat zij de huidige procedure geschikt vinden voor het selecteren van de politiek leider. Tussen de 75% en 85% van alle respondenten is van mening dat in alle gevallen lijsttrekkers en voorzitters middels een ledenraadpleging gekozen zouden moeten worden. Een zelfde percentage van de respondenten is tevens van mening dat verkiezingen middels een ledenraadpleging de gekozen persoon een groter democratisch mandaat en dus meer legitimiteit meegeeft.

De ledenraadpleging waarmee de politiek leider wordt gekozen heeft naast een legitimerende functie ook een sterk activerend karakter. Door alle debatten in het land en de aandacht in de media worden alle leden betrokken bij het kiezen van een nieuwe politiek leider. De politiek leider is het gezicht van de partij. Leden voelen zich met elkaar verbonden in de herkenning van hun politiek leider.

3.5 Partijvoorzitter

De partijvoorzitter wordt gekozen door middel van een ledenraadpleging, mits er minstens twee geschikte kandidaten zijn. Bij de verkiezing van de partijvoorzitter in november 2011 was er een opkomstpercentage van 35,1%. De huidige partijvoorzitter kreeg met een overgrote meerderheid (81,8 %) het mandaat van de leden. Het handelen van de partijvoorzitter wordt op deze wijze gelegitimeerd. Michiel van Hulten is de eerste partijvoorzitter die gekozen is door middel van een ledenraadpleging (2005). De ledenraadpleging heeft gezorgd voor meer publiciteit voor, en bekendheid van de partijvoorzitter en zorgt dat leden zich meer verbonden voelen met de voorzitter en daarmee met de partij in het geheel. De partijvoorzitter vertegenwoordigt de vereniging als zodanig en kan daardoor tegengewicht bieden ten aanzien van de politiek leider, de fractie en de bewindspersonen.

3.6 Politiek vertegenwoordigers

De volksvertegenwoordigers die namens de Partij van de Arbeid zitting nemen in de Eerste -en Tweede Kamer en het Europees Parlement zijn verantwoordelijk voor het dagelijks uitdragen van de visie van de partij en het bereiken van resultaten en verandering die daarmee in lijn liggen. Bij de samenstelling van de fractie wordt gestreefd naar een gelijke vertegenwoordiging van vrouwen en mannen en naar een evenwichtige spreiding qua leeftijd, regio en diversiteit.

In 2008 is besloten dat het partijbestuur op het congres van 2009 zou komen met een voorstel om volksvertegenwoordigers, die zich voor een volgende termijn willen kandideren, pas toe te laten tot de kandidaatstellingprocedure indien zij aantoonbaar voldoende steun hebben vanuit de vereniging. Om dit te realiseren zou het partijbestuur komen met een procedure waarbij een ieder die zich kandidaat wenst te stellen een significant aantal ondersteuningsverklaringen van bijvoorbeeld individuele leden, afdelingen, gewesten en inhoudelijke groepen en netwerken diende te verzamelen. De commissie heeft moeten constateren dat dit congresbesluit niet tot een voorstel van het Partijbestuur aan het congres heeft geleid.

Bij de huidige procedure waarbij de ontwerp kandidatenlijst door het Partijbestuur aan het congres ter besluitvorming wordt voorgelegd spelen gewone leden geen rol. Bij het vaststellen van een kandidatenlijst geschiedt de stemming plaats na plaats. In de huidige procedure worden er door het congres weinig veranderingen aangebracht in de lijstvolgorde zoals deze wordt voorgelegd door het Partijbestuur.

Volksvertegenwoordigers kunnen een buitengewoon verbindende rol in de partij spelen. Zij zijn bekende gezichten, en zijn bij uitstek de mensen die in staat moeten zijn anderen te enthousiasmeren en bijeen te brengen. Daarvoor is het belangrijk dat zij gezien en gekend worden. Hier zien we dat dit sterk per volksvertegenwoordiger verschilt. Er zijn bijvoorbeeld Kamerleden die veelvuldig de leden opzoeken en zich veel in de partij laten zien. Andere Kamerleden bewaren meer afstand tot de partij.

3.7 Inhoudelijke groepen en netwerken

De netwerken binnen de partij worden opgericht rondom concrete thema's waarin leden die interesse en/of expertise hebben in een bepaald thema deel aan nemen. De netwerken zijn opgericht om de kennis die in het ledenbestand van de PvdA zit optimaal te kunnen benutten en het politieke debat onder de leden te stimuleren. Deze netwerken kunnen een afgevaardigde aanwijzen die deelneemt aan het Congres en de Politieke Ledenraad. Zij hebben het recht deel te nemen aan beraadslagingen en mogen op gelijke voet met de afgevaardigden van overige partijgeledingen voorstellen, amendementen en moties indienen. Zij hebben geen stemrecht op Congres en Politieke Ledenraad, anders dan als lid van de partij.

In principe staat het lidmaatschap van een door het partijbestuur erkend werkverband open voor alle partijleden, behoudens door het partijbestuur goedgekeurde restricties. De samenstelling en toelatingscriteria verschillen per netwerk. Op dit moment zijn er dertien verschillende netwerken met onderwerpen uiteenlopend van defensie tot ouderenbeleid.

In 2008 is besloten dat inhoudelijke groepen en netwerken een vertegenwoordiger krijgen voor zowel het Congres als de Politieke Ledenraad. Tevens legt het partijbestuur aanvragen van nieuwe netwerken en groepen voor aan de Verenigingsraad. Deze voorstellen zijn in de afgelopen jaren uitgevoerd. Of het doel hiermee bereikt is dat de netwerken en werkgroepen meer invloed hebben gekregen valt te betwijfelen. De samenstelling van netwerken of werkgroepen is sterk variërend in soort, niveau en aard. Dit maakt de input bij bijvoorbeeld een verkiezingsprogramma ook sterk wisselend in aard, niveau en haalbaarheid.

De commissie heeft geconstateerd dat het aantal mensen die netwerken weten te betrekken vaak beperkt is. De bedoeling is dat de netwerken dwars door de linies heen werken, maar gebleken is dat vaak de succesvolle netwerken juist klein en gesloten opereren. Daarnaast is het de vraag of het de juiste mensen aantrekt op de juiste onderwerpen. Bovendien zijn bestuurders vaak oververtegenwoordigd in deze netwerken. Niet de verplegers en de schoonmakers zitten aan tafel maar de bestuurslaag daarboven. Uit de ledenenquête blijkt dat veel leden zich niet verbonden voelen met de netwerken.

Meest opmerkelijk bij de respondenten zonder functie is dat rond de 80% geen mening heeft over de netwerken. Voor de leden met functie ligt dit percentage iets lager, maar nog steeds hoog met percentages rond de 60 à 70%.

3.8 De leden zelf

Uit de door ons gehouden enquête en uit de gesprekken die we gevoerd hebben met mensen die binnen de netwerken actief zijn, komt naar voren dat PvdA'ers in de eerste plaats lid worden omdat zij de idealen van de partij willen ondersteunen. Zij hebben niet altijd de ambitie om actief te worden of daadwerkelijk invloed uit te oefenen. Wij ervaren een sterk "thuisgevoel" bij prominente vertegenwoordigers en bij de aloude idealen.

De partij als organisatie is moeilijk te bevatten voor veel mensen. Wie besluit iets in de politiek te gaan ondernemen, loopt al snel tegen ergernis aan. Het gevoel niet te kunnen doordringen tot de circuits die er toe doen leeft sterk. De vernieuwingen van de afgelopen jaren, van ledenraadplegingen tot ledenraad, lijken lang niet altijd begrepen te worden. Maar ook de traditionele geledingen zoals Gewestvergaderingen en Congres worden al snel ervaren als saai of tandeloos. Veel energie wordt gesmoord in het debat over die oude en nieuwe organen, over procedures en proces. Gemopper op de partij is misschien ook wel een deel van de habitus van de actievelingen. Maatschappelijk betrokken burgers hebben vaak een oneindig reservoir aan ideeën over hoe de dingen anders moeten en zijn dan ook per definitie niet snel tevreden. Maar het is riskant om daar al te snel conclusies aan te verbinden. De vraag of de achterban kritisch is (goed) of ontevreden is (niet goed), hangt af van je positie.

Nagenoeg iedereen vindt invloed op de politieke besluitvorming belangrijk, en de meeste leden vinden ook dat ze genoeg over de besluitvorming geïnformeerd worden. Maar hoe actiever de leden worden, hoe kritischer ze zijn over informatie en betrokkenheid. In meerderheid vinden de afgevaardigden, gewestbestuurders en andere actievelingen dat er niet genoeg naar ze geluisterd wordt én dat ze de noodzakelijke informatie te laat krijgen en dat ze te weinig tijd hebben om die te verwerken. Maar ook hier is het weer riskant om conclusies te trekken. Heeft men te weinig tijd? Of zijn de traditionele kanalen van informatie-uitwisseling en debat anno 2013 domweg te traag.

Gecombineerd met de beperkte kennis van de huidige ledendemocratie en de tamelijk beperkte opkomst die actieve leden rapporteren, spreekt er een schril beeld uit de cijfers. Een beeld van een partij waar inspraak en tegenspraak geen vanzelfsprekendheden zijn, waar afdelingsvergaderingen en gewestvergaderingen door een grote meerderheid als een last worden ervaren. Een partij waarin een grote meerderheid niet tevreden is over de tegenmacht van het congres of over de mate van verantwoording die Tweede Kamerfractie of Partijbestuur afleggen. Twee verlangens lijken te destilleren; men wil reële interactie, een echt gesprek, een dialoog en weerwerk aan de ene kant. Aan de andere kant wil men en *real time* informatie en directe vormen van raadpleging. Wat men in ieder geval niet wil is een bijeenkomst met iets wat een debat genoemd maar die uiteindelijk uitdraait op voornamelijk luisteren.

Daarbij moet bedacht worden dat het in grote meerderheid universitair geschoolde oudere mannen zijn die de enquête invulden en dat is geen inschikkelijke groep. Response van jongeren kwam uit netwerken en campagne hoek en uit de werkconferentie met jongeren die de commissie organiseerde. Hoe formeler en traditioneler de vorm waarin de ledendemocratie is georganiseerd, hoe groter de dosis oudere mannen. Ook Voerman wijst in zijn artikel op dit vraagstuk. Het lijkt de commissie dan ook een valkuil om vernieuwing van de ledendemocratie te funderen op de opvattingen en voorkeuren van de huidige actieve leden. Niet dat er iets mis is met de actieve leden. Dat is niet het punt. Wel dat de huidige vormen in feite teveel mensen

buitensluit omdat deze vormen voor hen niet passend zijn. Dit vraagstuk, van de impliciete uitsluiting, moet in voorstellen tot vernieuwing tot uitdrukking komen.

Hoofdstuk 4: Conclusies en aanbevelingen

We hebben niet alleen gekeken naar hoe de ledendemocratie zoals we die in onze partij kennen werkt. Wat er goed aan is en wat minder. We hebben ook gekeken naar wat er *niet* is en wat er volgens ons er wel zou moeten zijn.

4.1 Conclusies

We hebben alle (formele) partijorganen beoordeeld op deze vier, in onze ogen meest belangrijke functies van de ledendemocratie en zijn tot de volgende conclusies gekomen:

Legitimatie: Als we kijken naar de implementatie van de voorstellen uit 2008, dan moeten we concluderen dat deze over het algemeen succesvol is verlopen. Met Voerman vinden wij dat de directe invloed van leden op relevante besluitvorming is toegenomen in de afgelopen jaren. Alleen al door de introductie van de verkiezing om het politiek leiderschap volgens het principe van *one man one vote* is de “tegenmacht” van de leden fundamenteel van karakter veranderd. Gelijktijdig constateren we dat maar een beperkt deel van onze leden haar democratisch recht ook daadwerkelijk gebruikt. Wij vinden dat een probleem omdat hier op zijn minst de suggestie wordt gewekt dat de procedures die nu gehanteerd worden delen van de vereniging de facto uitsluiten. Daarnaast vraagt de commissie zich af of de wijze waarop de kandidaten voor de verschillende volksvertegenwoordigingen worden voorgedragen past bij wat in deze tijd van een volksvertegenwoordiger mag worden verwacht. De huidige legitimatie van teveel volksvertegenwoordigers is te indirect.

Tegenmacht: Gelijktijdig constateren we dat het in de praktijk voor leden vaak moeilijk zo niet onmogelijk is om daadwerkelijke tegenmacht te organiseren. In de praktijk is het vaak de eenling die weliswaar een stem heeft maar die geen vuist kan maken. De hoeveelheid aan amendementen, 1014 op het verkiezingscongres in 2012, haalt op voorhand iedere scherpte uit het debat. De grote hoeveelheid sprekers zorgt voor een oppervlakkigheid in de behandeling van onderwerpen die welhaast onvermijdelijk is. Het vermogen om daadwerkelijke tegenmacht te organiseren lijkt sterk afgenomen. Wederom met Voerman constateren wij dat het middenkader, de afdelingen en gewesten, een deel van hun effectieve tegenmacht hebben verloren. We hebben sterkere leden én sterkere leiders, maar of die krachten elkaar ook op een georganiseerde wijze weten te treffen is de vraag.

Activering: De ledendemocratie in de Partij van de Arbeid zoals deze is georganiseerd is in hoofdzaak reactief. Zeker voor zover deze formeel in statuten en reglementen is vastgelegd. Er zijn pogingen ondernomen om middels werkgroepen en netwerken ontmoetingen rondom thema's te organiseren maar de invloed van deze gremia lijkt in de afgelopen jaren stevig te zijn afgenomen. Zoiets als actiegroepen zijn binnen de partij niet zo makkelijk te vinden. De tijd dat het partijbestuur sidderde voor de Rooie Vrouwen is definitief voorbij. Netwerken zijn langs klassieke lijnen georganiseerd. Het is niet zo makkelijk om toe te treden. Formeel wel, maar feitelijk niet.

Overigens zijn er wel degelijk voorbeelden geweest van krachtige ledeninitiatieven buiten de gevestigde orde; van Nieuw Links tot Niet Nix. Het gaat de commissie echter niet alleen om actiegroepen. Activering hoeft niet per definitie polemiserend te zijn. Het kunnen ook ontmoetingen zijn rondom thema's of mensen die elkaar vinden in het organiseren van ondersteuning voor anderen.

Verbinden: De Partij van de Arbeid is ten diepste een waarde gedreven gemeenschap. Wie naar onze geschiedenis kijkt kan niet anders dan concluderen dat niet voor niets gesproken werd over de 'Rooie Familie'. De commissie denkt dat de ledendemocratie in de vorm die we nu kennen nauwelijks een bijdrage levert aan het in stand houden van die waarde gedreven gemeenschap. Er is nauwelijks nog sprake van ontmoeting, uitwisseling van kennis en ervaring, buiten de formele, voor de instandhouding van de partij noodzakelijke momenten en gremia. Misschien is er sprake van partijdemocratie. Een ledendemocratie die ons verbindt op grond van onze, los van de politieke actualiteit, gedeelde waarden, ontbreekt.

4.2 Wij doen de volgende aanbevelingen:

1) Iedereen stemt real time online daar waar mogelijk.

Dat geldt in ieder geval voor verkiezingen van partijleider, partijvoorzitter en het vaststellen van kandidatenlijsten. Maar ook bij belangrijke beslissingen die door een congres genomen worden en die ons inhoudelijk verbinden. Denk aan verkiezingsprogramma's, congresresoluties en bijvoorbeeld de vraag over het wel of niet deelnemen aan een regering. Volgens de commissie zijn er geen praktische of principiële bezwaren om de mogelijkheid om te stemmen aan 55.000 leden te geven. Dit betekent een drastische aanpassing van het begrip van afgevaardigden. We schaffen ze niet af maar zetten er wel iets naast.

2) We ontkoppelen de eenheid van inhoud plaats en tijd.

De organisatie van de ledendemocratie, de manier waarop we het met elkaar regelen, gaat nog steeds uit van het beproefde concept van de vergadering. Mensen ontmoeten elkaar letterlijk op één plek en daar worden ook de onderwerpen besproken én de beslissingen genomen. De commissie denkt dat deze dwingende structuur in deze tijd niet meer nodig is. Afdelingen en gewesten moeten de mogelijkheid en de middelen krijgen om een subcongres te organiseren, gelijktijdig met het hoofdcongres. Daar kan het hoofdcongres via schermen gevolgd worden. Iedereen die dat wil kan online real time stemmen. Bij wijze van spreken bij de secretaris in de keuken. Door real time stemmen op afstand mogelijk te maken ontstaan er nieuwe mogelijkheden. Ook individuele leden die rondom een inhoudelijk thema elkaar weten te vinden kunnen dan in staat worden gesteld voor- en subcongressen te organiseren waar o.a. resoluties kunnen worden voorbereid. De commissie denkt dat het verstandig is om hier mee te experimenteren. Het wordt dan ook mogelijk, en het is volgens de commissie dan ook wenselijk, dat een voorgenomen besluit in een congres vergezelt gaat van een advies door een voor het onderwerp relevant netwerk.

3) We introduceren voor iedereen de mogelijkheid om te agenderen.

De commissie is van mening dat een activerende ledendemocratie alleen mogelijk is als leden, op zijn minst voor een deel, daadwerkelijk de agenda van te behandelen onderwerpen bepalen. Bijvoorbeeld nu is het zo dat het partijbestuur resoluties voorlegt aan een congres. Naar mening van de commissie zou dat recht ook moeten toekomen aan individuele leden. Onder een belangrijke voorwaarde: dat dit individuele lid dat niet doet namens zichzelf, maar namens een belangrijk deel van de leden.

4) We vragen om nieuwe collectiviteiten.

Het is alweer lang geleden maar er waren tijden dat het partijbestuur tijdens congressen geconfronteerd werd met goed georganiseerde tegenmacht. Vakbonden, woningcorporaties, ziekenfondsen en lokale bestuurders wisten elkaar langs de lijnen van het middenveld te vinden en hadden vaak een beslissende stem. De positie van de gewesten was via hun invloed op de kandidaatstelling buitengewoon sterk. Dat is allemaal veranderd waardoor de 'tegenmacht' in de praktijk vaak te zwak is. De commissie wil dat er minder amendementen worden ingediend en minder moties, dat minder mensen het woord krijgen. Gelijktijdig is de commissie van mening dat áls er amendementen worden ingediend, áls er moties worden ingediend en áls mensen het woord krijgen, dat dit dan namens een grote groep leden gebeurt. Dan pas krijgt het betekenis en wordt er werkelijke tegenmacht georganiseerd. We geven eenieder het recht om ten volle deel te nemen aan de ledendemocratie maar leggen gelijktijdig de verplichting op om eerst een collectiviteit te organiseren en daarmee reële tegenmacht, alvorens de agenda mag worden bepaald en het woord mag worden genomen.

5) We creëren een plein waarop leden elkaar kunnen ontmoeten.

Democratie, invloed en macht laten zich niet alleen vangen in formele procedures en reglementen. Het gaat niet alleen om beleidsbeslissingen en keuzes voor volksvertegenwoordigers. Politiek bedrijven is meer dan het hebben van een mening. Het gaat er ook om vanuit gedeelde waarden, kennis en ervaring op te doen en om die vervolgens te delen. Politiek bedrijven betekent ook kennis willen nemen van wat er in onze samenleving speelt, onderzoeken van mogelijkheden en onmogelijkheden. Al die dingen die van belang zijn om tot een mening te komen. De commissie adviseert om te onderzoeken hoe gekomen kan worden tot een ontmoetingsplaats voor leden rondom thema's die hen boeien voor de tijd dat zij dat wensen. Een open ruimte zonder procedures en reglementen.

4.3 De Randvoorwaarden:

Om dat mogelijk te maken moet aan een drietal randvoorwaarden worden voldaan:

- 1) Structuur en procedures moeten worden aangepast; de reglementen en statuten moeten op hun kop om een en ander mogelijk te maken. De werkwijze rondom kandidaatstellingen moeten worden gewijzigd. Over de rol van afgevaardigden, de mogelijkheden voor individuele leden, de inbedding van de netwerken en de betekenis van de Verenigingsraad, doet de commissie concrete aanbevelingen in het volgende hoofdstuk.
- 2) Er moeten ondersteunende diensten worden ontwikkeld; real time online stemmen is mooi gezegd, maar moet ook mogelijk worden gemaakt. Als individuele leden zich rondom een thema willen organiseren, waarbij ze een onderwerp op een congres willen agenderen, dan zullen ze ook in staat moeten worden gesteld om hun medeleden van de PvdA op een makkelijke manier te bereiken. Daar zijn voorzieningen voor nodig die nu ontbreken. Ook hierover doet de commissie voorstellen;
- 3) Er moet een cultuur zijn waarin ledendemocratie "a way of life" is geworden. Het moet in de PvdA normaal worden gevonden dat je het niet met elkaar eens bent. De essentie van wat de commissie wil bevorderen is dispuut. In de overtuiging dat het verschil van mening ons verder brengt in het bereiken van onze idealen. Dat is tegengesteld aan een cultuur waarin verschil van mening wordt gezien als een ondermijning van de eenheid en daarmee een verzwakking van de invloed. Eendracht maakt macht, dat is waar. Eenstemmigheid maakt dom. Dat is ook waar.

Hoofdstuk 5: Een nadere uitwerking

5.1 Ledendemocratie laat zich niet vangen in structuren

Niet ieder lid is geïnteresseerd om eerst lokaal actief te worden voordat hij of zij invloed op landelijke kwesties kan uitoefenen. Uit de evaluatie van de huidige structuur is gebleken dat deze onvoldoende mogelijkheden biedt voor leden om zich te mengen in onderwerpen waaraan zij de voorkeur geven. De commissie adviseert het beter benutten van (virtuele) *communities*. Een ontmoetingsplek voor leden waar zij zich per thema kunnen organiseren. Leden wordt op deze manier de mogelijkheid geboden om op die terreinen waar zij dat willen, en vooral ook op de wijze die hen het meest aanstaat te participeren binnen de partij. Op deze manier komt de drempel lager te liggen en kan elk lid zijn of haar lidmaatschap op eigen wijze invullen. Bovendien maakt een dergelijk netwerk het mogelijk voor leden om steun te kunnen genereren onder andere leden voor hun ideeën. Aan de hand van een casus worden de huidige drempels beschreven en tevens de mogelijkheden om de hierboven beschreven leden beter te bedienen.

Wat wil Niels?

Niels is zesentwintig jaar oud. Hij is een aantal jaren lid van de PvdA en voelt zich betrokken bij thema's die spelen in de landelijke politiek. Hij heeft hier een duidelijke visie op en zou die ook graag laten horen. Zo heeft hij als voormalig scholier een sterke mening over onderwijs en hebben een aantal persoonlijke ervaringen hem een duidelijk beeld van de zorg opgeleverd. Niels is echter minder geïnteresseerd in lokale thema's en kijkt enigszins op tegen het participeren in reeds gevestigde instituties zoals de partijafdelingen.

Terwijl Niels een sterke boodschap over onderwijs heeft, is hij minder geïnteresseerd in de politiek van de stad waar hij nog maar een jaar woont. Hij praat graag mee over de verhoging van de AOW leeftijd maar de aanleg van een nieuwe ringweg interesseert hem minder. Ook vergt het een zekere mate van moed om te participeren in afdelingen. Vaak is er sprake van een gevestigde groep van personen die al jaren gezamenlijk in een afdeling functioneren. Voor nieuwkomers kan dat nog wel eens een drempel zijn om actief te worden binnen de afdeling. Niels heeft een beetje het gevoel dat hij ergens tussen zal moet proberen te komen om zo een positie te verkrijgen, en dat dan pas serieuze invloed mogelijk is.

Daarnaast weet Niels niet zo goed of hij wel zin en tijd heeft om een vaste verbinding aan te gaan met een afdeling. Niels wil zich juist laten horen op specifieke onderwerpen en daarbij zelf kunnen kiezen hoe actief hij wordt in de afdeling, zonder dat zijn agenda als vanzelf volstroomt met allerlei vergaderingen.

Zoals Niels zijn er meer leden. Ze zijn niet allemaal twintigers, mannelijk of betrokken bij onderwijs, maar ze zijn er wel, in grote getale. Terwijl ze wel wat willen en kunnen zeggen vinden ze op dit moment onvoldoende hun weg binnen de partij. Deze leden hebben niet alleen een mening maar brengen ook relevante kennis met zich mee. De ambities van Niels en de zijnen sluiten dus niet aan bij de mogelijkheden die de PvdA op dit moment biedt. De afstand tussen de opvattingen van een individueel lid en de landelijke thema's is groot en de mogelijkheden om invloed uit te oefenen zijn beperkt. Zowel door de huidige structuren alsmede de cultuur die er op veel plekken in de partij heerst zijn er barricades voor (nieuwe) leden om hun mening te geven. Op dit gebied valt voor de PvdA veel te winnen. Dat doen we niet door het voeren van een pleidooi om met de sloophamer door de huidige structuren te gaan. Integendeel, die houden we goeddeels in tact. Dat doen we door de huidige structuren open te breken, nieuwe

vormen van inspraak te introduceren en het zelforganiserend vermogen van leden te stimuleren.

Nieuwe vormen: communities

Naast de al bestaande mogelijkheden binnen de gedecentraliseerde partijstructuur is de commissie van mening dat er meer ruimte moet komen voor leden die zich op basis van specifieke thema's willen verenigen. De mogelijkheid moet worden geboden om op andere wijzen verbindingen te organiseren waarin leden ad-hoc bij elkaar kunnen komen en kunnen debatteren over thema's waar zij zich voor interesseren. Deze groepen kunnen bestaan zolang leden het relevant vinden zich te organiseren omtrent deze thema's. Wanneer dit niet meer van belang wordt geacht kan een dergelijke groep ook weer langzaam doven. Dit proces van mobilisatie door leden van onderaf, dient stevige ondersteuning en aanmoediging van het Partijbestuur te krijgen.

Deze vorm van ledendemocratie zorgt voor nieuwe ingangen voor het individuele lid, dit heeft uiteindelijk een activerende werking op het huidige ledenbestand. Doordat de mogelijkheid wordt geboden aan leden om zich op een laagdrempelige manier ook op thema te verenigen zal dit ook de aantrekkingskracht van de partij voor nieuwe leden vergroten.

Communities zijn wat de commissie betreft geen statische groeperingen die een vaste plek hebben in de partijstructuur, in ieder geval niet op institutioneel niveau. Zij kunnen slechts bestaan zolang daar genoeg steun voor is onder de deelnemers. Een community vormt een verzameling van individuele stemmen. Het inspraakrecht van een community is afgeleid uit de bundeling van de rechten van individuele leden.

Het achterliggende idee is dat de mening van één lid weinig gewicht draagt maar wanneer een lid bijstand krijgt van een grote groep andere leden dan moet de partij ruimte geven aan deze grote groep om gehoord te worden. Een community vormt een platform waarop leden zich kunnen verenigen. Een dergelijke werkwijze dient niet alleen gefaciliteerd te worden door de partij maar heeft ook implicaties voor het gehele functioneren van de ledendemocratie zoals we die nu kennen.

Het faciliteren van deze groepen zal voor de PvdA in eerste instantie niet altijd een makkelijke opgave zijn. Maar de commissie is er van overtuigd dat dergelijke communities, mits goed gefaciliteerd en uitgewerkt, een belangrijk rol kunnen gaan spelen in de partij. Deze groepen kunnen een bron van kennis en creativiteit aanboren ter versterking en activering van het debat in onze partij.

Deze communities kunnen een sterk mobiliserende functie gaan vervullen. Groepen leden zoals Niels kunnen actief worden op een manier die voorheen nooit beschikbaar was. Er zou zelfs overwogen kunnen worden, om ook niet-PvdA leden op die manier betrokken te laten raken bij onze partij. Een fantastische manier om mensen vanuit het werkveld, op een nieuwe manier aan onze partij te binden. De kennis en ervaring die zo iemand in kan brengen in een community is van grote waarde.

Community

Niels wil zijn mening laten horen over het landelijk onderwijsbeleid. Hij gaat naar online platform dat daarvoor ontworpen is en start een nieuwe community, met het thema

onderwijs. Binnen deze *community* verzamelt hij meerdere mensen die zich ook in het onderwijsbeleid interesseren en wellicht ideeën hebben ten aanzien van een deelonderwerp of hun mening willen geven aan de fractie of onze bewindspersonen in het kabinet.

Iedereen die deel wil nemen is hier welkom. Niels maakt gebruik van een virtueel netwerk verbonden met sociale media, waarbij alle leden van de PvdA zijn aangesloten om zo geïnteresseerden rondom zijn thema te verenigen. De groep komt, naar eigen inzicht, zowel on- als offline bij elkaar om over de thema's te debatteren en hun ideeën uit te wisselen.

Op deze manier groeit zijn kleine groep geïnteresseerden uit tot een bredere beweging. Binnen de voorgestelde samenstelling is het mogelijk voor de deelnemers om tot een gezamenlijk standpunt te komen. Uiteindelijk genereert de groep dusdanig veel steun voor een specifiek onderwijsvoorstel, dat het uitmond in een concreet voorstel. Door het brede draagvlak dat het voorstel heeft, is het onderwerp sterk en zwaar genoeg om geagendeerd en in stemming gebracht te worden op het congres.

Het voorstel wordt aangenomen op het congres en Niels viert met zijn onderwijs-community de overwinning. Hierna wordt de community afgesloten. Als Niels of iemand anders weer een keer zijn invloed wil uitoefenen, dan opent hij een nieuwe actuele community of hij sluit zich aan bij een andere bestaande.

'55.000 stemmen'

Wanneer leden worden gestimuleerd om actief te worden en zich te organiseren moet daar ook iets tegenover staan. Wanneer aan de standpunten van deze communities (die een significant deel van het partijbestand kunnen beslaan) geen consequenties worden verbonden dan zullen de achterliggende ambities snel uitdoven. Beslissingen moeten daarom gemaakt kunnen worden door alle leden. Ad-hoc bijeenkomsten krijgen alleen kracht en betekenis wanneer zij stemmen kunnen werven die uiteindelijk een verschil kunnen maken. Alleen op die manier is het mogelijk mensen te stimuleren zich te organiseren. Des te groter de community, des te overtuigender deze zal zijn binnen het debat. Men wil niet alleen debatteren over onderwerpen maar hun ideeën uiteindelijk ook geagendeerd zien, en tot besluitvorming zien leiden. We moeten toe naar een systeem waarbij al onze leden zich vertegenwoordigd voelen. In onze partij zijn er meer dan 55.000 stemmen, en 55.000 meningen. Zij moeten allen de mogelijkheid krijgen hun stem te laten gelden.

5.2 Online platform voor communities

Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van communities binnen en rondom de partijstructuur is dat zij goed en professioneel gefaciliteerd moeten worden. Dat begint in eerste instantie online. Als individuele leden elkaar rondom een thema willen organiseren, of als ze een onderwerp op een congres willen agenderen, dan zullen ze ook in staat moeten worden gesteld om hun medeleden van de PvdA op een makkelijke manier te bereiken. Daar zijn voorzieningen voor nodig die nu ontbreken. Het Partijbestuur zal fors moeten investeren in het opzetten van een platform waar leden (en eventueel niet-leden) elkaar online kunnen vinden. Een gedetailleerde uitwerking voert in dit rapport te ver, maar de commissie ziet voor zich dat deze infrastructuur in ieder geval de volgende elementen bevat:

- Leden moeten elkaar op basis van gedeelde interesses kunnen vinden.
- Leden moeten aan kunnen geven dat anderen contact met hen op kunnen nemen, om ideeën uit te wisselen en om steun te vergaren.

- Dit platform moet ook de centrale spil vormen voor de congresvoorbereidingen (later in dit hoofdstuk uitgewerkt).
- Het platform moet laagdrempelig en eenvoudig in het gebruik zijn.
- Het platform moet open en transparant zijn maar ook delen hebben waarin leden in relatieve beslotenheid binnen de community kunnen communiceren.
- Het platform moet eenvoudig aan social media gekoppeld kunnen worden.
- Het platform moet gekoppeld zijn aan de ledenadministratie.
- Er moet voorzien zijn in mogelijkheden tot het voeren van een (lichte) redactie.

5.3 Congres

Op dit moment spelen afgevaardigden een buitengewoon belangrijke rol in de besluitvorming op congressen. Zij zijn de ogen en oren van de afdelingen, de raadsfracties in het land, en de leden verenigd in afdelingen. Zij weten als geen ander wat er in het hart van de partij speelt. Naast congresafgevaardigden komen ook veel leden zonder formele functie op het congres zelf naar de congressen toe. Ook zij spelen nu al een belangrijke (informele) rol in gedachtevorming en de besluitvorming.

Maar naast deze congresgangers zijn er natuurlijk nog veel meer leden die om wat reden dan ook niet naar het congres komen. Leden die misschien verstek laten gaan om praktische redenen maar misschien ook wel omdat ze door de bomen van onze interne partijdemocratie het bos niet meer zien. Omdat ze niet goed op de hoogte zijn over hoe ze hun stem kunnen laten gelden of omdat ze niet weten hoe ze hun ideeën bij congresafgevaardigden, en daarmee onder de aandacht van het congres kunnen brengen. En dat is vreselijk jammer, en een kans die we niet moeten liggen. Want dit zijn juist leden met heel veel kennis, betrokkenheid en ideeën over sociaaldemocratie, de toekomst van ons land, en de richting waarin onze partij zich zou moeten bewegen. Aan hen willen we een stem geven. De commissie komt daarom tot de volgende voorstellen. Onderstaande voorstellen zijn in lijn met de voorstellen uit 2008, die onvoldoende verwezenlijkt zijn. Deze voorstellen hebben tot doel:

- Meer ruimte voor inspraak individuele leden
- Vergroten legitimiteit besluitvorming
- Vergroten kwaliteit van debat en besluitvorming
- Meer verbinding met partij en samenleving bij inhoudelijke koersbepaling
- Mogelijkheid tot ruimte in de ideeënfase voor niet-leden
- Grotere transparantie in het amendementproces

Inspraak organiseren – op weg naar het congres

In onderstaande uitwerking wordt uitgegaan van het proces rondom de totstandkoming van het verkiezingsprogramma als voorbeeld. Het organiseren van inspraak gebeurt al voordat een conceptprogramma door het Partijbestuur wordt vastgesteld. De commissie is echter van mening dat het van belang is om enige aanbevelingen te doen om een aantal verbeteringen te bewerkstelligen. Deze aanbevelingen komen niet in de plaats van reeds bestaande methodes of instrumenten, maar dienen als aanvulling:

1) Organiseer al vroeg in het proces inspraak

Zorg dat er, naast traditionele instrumenten zoals partijbijeenkomsten, altijd in voldoende mate digitale mogelijkheden zijn om inspraak te hebben. Hierbij denkt de commissie in het bijzonder aan:

- o Gebruik van methodes als Queetz (pvda.queetz.com) om leden en niet-leden hun ideeën voor het programma aan te laten dragen. Laat in deze fase mensen stemmen welke ze de beste ideeën vinden. Voor de beste 100 ideeën geldt: 'comply or explain' (zie hieronder).
- o Gebruik online enquêtes om de mening van leden voorafgaand aan de publicatie van het conceptprogramma te peilen.

2) 'Comply or explain'

Voor alles geldt: 'comply or explain'. Ofwel het Partijbestuur dient suggesties over te nemen, en uitkomsten van onderzoek leidend te laten zijn, ofwel het Partijbestuur dient uit te leggen waarom ze dat niet doen.

2) Nieuwe vorm van agendering en amendering

De commissie is van mening, dat dit proces beter kan, en beter moet. Zij heeft daarbij de volgende doelen voor ogen:

- Het vergroten van de tegenmacht door het bundelen van krachten in de partij.
- Meer wezenlijk debat en inspraak in aanloop naar, en op het congres.
- Meer inspraak voor leden.
- Kwalitatief betere amenderingvoorstellen.
- Een transparanter en overzichtelijker amenderingsproces.

Hiertoe stelt de commissie voor om de huidige wijze van amendering te vervangen door het volgende proces:

Fase 1: Indienen van wijzigingsvoorstellen

Momenteel is het zo dat afgevaardigden amendementen in kunnen dienen. De commissie stelt voor om in deze fase iedereen, leden, niet-leden, afgevaardigden, de mogelijkheid geven hun ideeën en amendementen in te laten dienen.

Fase 2: Eerste voorselectie

In deze fase kan iedereen stemmen op/hun steun geven aan die ideeën die zij of hij het beste vindt. Amendementen en moties moeten kunnen rekenen op significante steun vanuit de leden. Elk voorstel moet daarom gepaard gaan met 100 ondersteuningsverklaringen (voor uitleg zie hieronder). Alleen deze amendementen gaan door naar de daadwerkelijk besluitvormingsfase.

Fase 3: Partijbestuur preadviseert de amendementen.

Het partijbestuur bekijkt en beoordeelt alle amendementen. Zij maken hun preadviezen op deze amendementen ruim voor het congres bekend.

Indienen van voorstellen

Voor het indienen van voorstellen heeft iedereen de steun nodig van een X-aantal leden. Dat geldt ook voor afgevaardigden. Daarbij echter geldt dat afgevaardigden, vanuit hun vertegenwoordigende functie het aantal van 1% van het ledenaantal van hun afdeling als het ware 'gratis' krijgen. Hierbij geldt een minimum van 10. De overige handtekeningen worden verzameld via het platform waar ook de communities een plek krijgen.

Hierbij gelden de onderstaande benodigde punten/handtekeningen:

Agendapunt: 500

Indienen amendement: 100

Indienen motie: 250

Debat en hervormd spreekrecht

Het spreekrecht wordt hervormd. Op basis van de wijzigingsvoorstellen die voort zijn gekomen uit het voorproces, creëert het presidium 5 á 10 debatblokken van elk circa 10 a 15 minuten. Gekoppeld aan de stemfase, en met een vergelijkbare systematiek, kunnen mensen zich aanmelden om te spreken voor de diverse blokken. Afhankelijk van het aantal debatten en onderwerpen bepaalt het presidium hoeveel sprekers er kunnen zijn (waarschijnlijk tussen de 15 a 30 sprekers). Mensen dienen vooraf online hun argumenten te presenteren, en aan te geven waarom zij willen spreken. Degenen die de meeste online steun krijgen, voeren het debat. Bepalend hierbij is dus niet van wie een betreffend tekstvoorstel is gekomen, maar wie online als spreker wordt voorgedragen.

Tweede scherm

Tijdens het congres maken we gebruik van een tweede scherm. Op dit scherm is niet alleen het congres en het debat live te volgen maar kunnen mensen ook thuis (of in de zaal) online reageren via social media. Dit zelfde scherm is ook live in de zaal op groot scherm te volgen. Naast het volgen en discussiëren kunnen leden thuis via dit scherm ook meestemmen over de wijzigingsvoorstellen. Daarnaast adviseert de commissie om te onderzoeken of het mogelijk is dat afdelingen gelijktijdig deelcongressen in het land organiseren waarbij de aanwezigen ook deel kunnen nemen aan het debat en de besluitvorming.

Een andere besluitvormingsprocedure

Uitgangspunt bij de formele besluitvorming op het congres is dat besluiten gedragen moeten worden door de partij als geheel en op deze wijze worden gelegitimeerd. Dit leidt tot de logische conclusie dat hoe meer leden, direct of indirect, betrokken zijn bij niet alleen het voorproces, maar ook de besluitvorming op het congres des te beter gelegitimeerd genomen besluiten zijn. Een eerste stap is dat de uitslag van de (tussentijdse) online stemmingen en de uitslag van de enquêtes alsmede de preadviezen in een eerdere fase worden bekend gemaakt aan het congres zodat de mening van leden een plek krijgt binnen het debat. Maar ook in de uiteindelijke besluitvorming komt meer ruimte voor leden. Dit geldt zowel voor zaken, als voor personen.

De positie van afgevaardigden verschilt van gewone leden, doordat bij het uitschrijven van het congres aan alle leden wordt gevraagd:

- a) Bent u aanwezig?
- b) Zo niet, stemt u dan zelf online mee?
- c) Zo niet, welke van uw afgevaardigden wilt u machtigen om namens u uw stem uit te brengen?

Op deze manier, blijven we zowel verzekerd van de cruciale inbreng en kennis en expertise van afgevaardigden als wel dat we de legitimiteit en de betrokkenheid van leden vergroten. Hierbij geldt vervolgens het principe elke stem op het congres een keer meegeteld wordt. Met dien verstande dat de stem van een afgevaardigde meeweegt als zijnde één stem plus de hoeveelheid machtigingen die hij of zij heeft gekregen.

5.4 De Politieke Ledenraad

De commissie is van mening dat de Politieke Ledenraad op dit moment een te apolitieke cultuur kent. De formele mogelijkheden die het orgaan heeft zijn behoorlijk. Maar de kansen die er zijn om invloed uit te oefenen worden beperkt gebruikt. Dat kan anders en moet beter. Daarnaast wil de commissie veel meer plek bieden aan gewone leden.

Voor de voorbereiding van de politieke ledenraad wijst de commissie naar de aanbevelingen die zijn gedaan rondom de voorbereiding van het congres. Ook ter voorbereiding van de politieke ledenraad wil de commissie dat er meer gebruik wordt gemaakt van digitale mogelijkheden om inspraak te organiseren voor leden. Met genoeg steun kunnen leden onderwerpen agenderen en moties ter stemming brengen. Dit proces is vergelijkbaar met die van het congres.

Tijdens de Politieke Ledenraad worden voor -en tegenstanders van de voorgelegde voorstellen aan het woord gelaten. Als gevolg van het beschreven voorbereidingsproces zal niet alleen het aantal voorstellen afnemen, maar ook de kwaliteit en het draagvlak voor (wijzigings)voorstellen die op de politieke ledenraad voorliggen fors toenemen.

De commissie adviseert komt dan ook tot de volgende voorstellen:

- Meer (online)discussie vooraf.
- Maak gebruik van digitale mogelijkheden als meningspeilingen.

- Maak met spoed werk van de aanbevelingen die in 2008 zijn gedaan met betrekking tot de voorbereiding van de Politieke Ledenraad.
- Het zwaarte punt dient te liggen bij het individuele lid.
- Leden krijgen het recht om moties in te dienen.
- Moties dienen vergezeld te worden van 250 steunbetuigingen, en agendapunten van 500.
- Bij de besluitvorming geldt dezelfde systematiek als bij het congres.

5.5 Inhoudelijke groepen en netwerken

De huidige netwerken functioneren naar de mening van de commissie niet optimaal. De evaluatie van de netwerken maakt duidelijk dat sommige netwerken geen duidelijke link hebben met het partijbeleid en andere netwerken juist opereren met te weinig draagvlak. Ook concludeert de commissie dat de invloed van sommige netwerken op het beleid zeer beperkt is. De commissie raadt daarom aan om netwerken te koppelen aan beleidsterreinen en de verantwoordelijke Kamerleden nauw te betrekken bij het netwerk. Dat geeft ook onze volksvertegenwoordigers de kans op meer binding met het werkveld en ontstaan er informele verantwoordingsmechanismen. De vrijblijvendheid die aan sommige netwerken kleeft moet er van af. Netwerken zouden zich minder met 'bestuurlijke' zaken bezig moeten houden, en meer met de inhoud. Voor bestuursfuncties in de netwerken zou een sollicitatieprocedure uitgewerkt moeten worden. Veel netwerken bestaan nu nog teveel uit bestuurders. Er is onvoldoende contact met, en ruimte voor mensen op de werkvloer, zoals onderwijzers en verplegers. Dat moet anders:

De commissie komt daarom met de volgende aanbevelingen:

- Netwerken worden georganiseerd rondom beleidsterreinen, waarbij volksvertegenwoordigers van de desbetreffende terreinen een vaste rol krijgen binnen het netwerk.
- Bestuursfuncties binnen netwerken behoren een sollicitatieprocedure te kennen.
- Afgevaardigden van netwerken dienen net als afgevaardigden van afdelingen steun te vergaren voor hun voorstellen richting Congres en Politieke Ledenraad.
- Het Partijbestuur zou deze voorstellen nader uit moeten werken, waarbij i.i.g. ook gekeken moet worden naar hoe bepaalde thematisch georganiseerde netwerken een plek in de partij krijgen/behouden en hoe mensen uit de praktijk van alle dag gemobiliseerd kunnen worden deel te nemen aan deze netwerken.

5.6 De Verenigingsraad

De Verenigingsraad heeft tot taak beslissingen te nemen en adviezen te geven over in de reglementen omschreven organisatorische en financiële aangelegenheden. De commissie stelt voor het congres verder te ontlasten. Organisatorische zaken en verenigingszaken, en de daarbij horende besluiten dienen in ten principale altijd in de Verenigingsraad en op het congres behandeld te worden. Over wijzigingen van statuten en reglementen krijgt de Verenigingsraad besluitvormingsbevoegdheid. Het congres blijft het hoogste orgaan en dient dergelijke besluiten van de Verenigingsraad te bekrachtigen dan wel te verwerpen. Daarnaast is de commissie van mening dat er gezocht zal moeten worden, naar manieren om nieuwe collectiviteiten (communities) in de toekomst ook een rol te gaan geven in de Verenigingsraad.

5.7 Volksvertegenwoordiging en kandidaatstelling

De commissie wil leden meer invloed geven in de procedure van kandidaatstelling voor onze nationale volksvertegenwoordigers. De huidige procedure zet leden geheel buitenspel. Als kandidaten al proberen hoger op de lijst te komen, zoeken zij naar de gunst van afgevaardigden. Gunst die ze weliswaar regelmatig verleend wordt, maar door de huidige systematiek zijn belangen dusdanig tegen elkaar weg te strepen, dat er van echt reële tegenmacht vanuit het congres onvoldoende sprake is. In het nieuwe systeem zullen kandidaten steun onder leden en daarmee breder draagvlak gaan verwerven. Dit zorgt voor meer binding met de partij en biedt een reëlere mogelijkheid voor hen om hoger op de lijst te komen.

In de nieuwe procedure blijft het mogelijk voor het Partijbestuur om een adviescommissie in te stellen. Zij geven dan vervolgens advies aan het Partijbestuur over de samenstelling van de lijst. Kandidaten moeten om definitief op de lijst te komen 50 unieke handtekeningen verzamelen om hun kandidatuur definitief maken. Het Partijbestuur doet uiteindelijk een voorstel aan de leden. De leden krijgen dit voorstel vervolgens toegestuurd, waarbij zij aan kunnen geven welke veranderingen in de volgorde zij zouden willen.

Op deze wijze wordt een plek op de kandidatenlijst afhankelijk gemaakt van de gunst van de leden. Hierdoor ontstaat een verantwoordingsmechanisme; wanneer Kamerleden hun functie, naar mening van de leden, niet goed vervullen bestaat de mogelijkheid dat zij daar bij de volgende verkiezingen op worden afgerekend.

De commissie doet, naar aanleiding van het voorgaande de volgende voorstellen:

- Kandidaten dienen na de opstelling van de ontwerp-kandidatenlijst 50 unieke handtekeningen van leden als ondersteuning van hun kandidatuur te verzamelen;
- Voor de uiteindelijke vaststelling van de kandidatenlijst dient een ledenraadpleging te worden gehouden;
- Leden kunnen een voorkeursvolgorde opgeven waarbij zij aangeven welke persoon op welke plaats komt.

Bronnen

Literatuur

Dewey, John (1927) *The public and its problems*. Holt Publishers, New York

Doel, van den, Hans en Han Lammers (eind redactie) (1966) *Tien over rood. Uitdaging van Nieuw Links aan de PvdA*. Polak & Van Gennep, Amsterdam

Gunsteren, van Herman (2006) *Vertrouwen in democratie: over de principes van zelforganisatie*. Van Gennep, Amsterdam

Koole, Ruud (1992) *De opkomst van de moderne kaderpartij: veranderende partijorganisatie in Nederland 1960-1990*. Utrecht, Aula/Het Spectrum. (dissertatie RU Leiden)

Meester, Eibert (1964) *De partij van morgen*. Uitgever: Partij van de Arbeid, Amsterdam

Tromp, Bart (2002) *De wetenschap der politiek*. University Press, Amsterdam

Voerman, Gerrit (2004) *De toetsing: partijvernieuwing in Nederland*. University Press Groningen

Wiardi Beckman Stichting (1949) "Democratie in grote organisaties" *S&D* p 687-693

Verslag heidag Verenigingsraad 15 oktober 2010

Gesprekken

Leden verenigingsraad - Ria Steenaart, 11 april 2012

Diederik Samsom – Han Noten, Sander Schaap, Marc van Veen, 5 april 2012

Gewesten - Ria Steenaart april 2012

Hans Spekman - met Han Noten, Lobke Hurkmans, Willemijn Dekker, Sander Schaap en Marc van Veen, 3 april 2012

Presidium – Han Noten, Lobke Hurkmans, Sander Schaap, 27 maart 2012

Ruud Koole – met Han Noten, Willemijn Dekker, Sander Schaap en Marc van Veen, 3 april 2012

Maurice de Hond – Han Noten, Lobke Hurkmans, Sander Schaap, Marc van Veen 16 oktober

Reglementencommissie – Han Noten, Sander Schaap, Marc van Veen, Hendrik Noten 27 september 2012

Overig

Ledenenquête (maart 2012)

Bijeenkomst jonge leden 16 oktober

Bijeenkomst ledendemocratie op het congres van 21 en 22 januari 2012

Evaluaties congressen:

- 14 en 15 maart 2009
- 25 april 2010
- 29 januari 2011
- 21 en 22 januari 2012
- 30 juni 2012

Bijlage 1

Aangenomen tekst ledendemocratie 2008

Het Congresvoorstel Ledendemocratie bestaat uit een reeks aan voorstellen gericht op specifieke organen binnen de Partij van de Arbeid zoals de afdeling, de Adviesraad Verenigingszaken, het Congres, het Partijbestuur, de fracties van de Eerste- en de Tweede Kamer en een nieuw in te stellen Politieke Ledenraad ter vervanging van het huidige Politiek Forum.

Het Partijbestuur is van mening dat een goed functionerende Ledendemocratie het uiteindelijke sluitstuk is in de organisatorische verbeteringen. Het Congresvoorstel Ledendemocratie kan dan ook niet los gezien worden van het werkplan van het Partijbestuur voor de komende bestuursperiode dat ter kennisgeving is meegestuurd aan de afgevaardigden. Het Partijbestuur benadrukt de noodzaak om het 'pakket' in zijn geheel te beoordelen vanuit de gedachte dat in een vitale ledendemocratie het geheel meer is dan de som der delen.

Inleiding (niet amendeerbaar)

De voorstellen met betrekking tot de ledendemocratie van de Partij van de Arbeid zijn het resultaat van een intensieve consultatieronde in de partij. Het Partijbestuur heeft bij de ontwikkeling van de voorliggende voorstellen geput uit de opdrachten van de Commissie Vreeman, Motie 2 van de Rooie Veren, de aanbevelingen van de Commissie Meer Pit, de aanbevelingen van de Klankbordgroep Ledendemocratie, de aanbevelingen van het Politiek Forum (1 maart), de werkconferentie van de Adviesraad Verenigingszaken en uit de discussies gevoerd op de Regionale Ledenbijeenkomsten (9 t/m 15 maart). De voorstellen zijn gebaseerd op een zestal uitgangspunten zoals naar voren gekomen uit deze consultatieronde:

1. Geen macht zonder tegenmacht
2. Meer inhoudelijk debat
3. Versterking van de ledendemocratie op afdelingsniveau
4. Uitbreiden participatiemogelijkheden inhoudelijke groepen en individuele leden
5. Verkleining van de afstand tussen vertegenwoordigers en vereniging
6. Legitimiteit van besluitvorming

Geen macht zonder tegenmacht

Ledendemocratie is de noodzakelijke schakel tussen de basis van de partij (haar leden) en de inhoudelijke koers en de vertegenwoordiging van de partij. Het Partijbestuur is er van overtuigd dat een herkenbare en consistente inhoudelijke koers alleen tot stand komt in een vitale partijorganisatie en partijdemocratie: inhoud door organisatie. Voorwaarde is dat de interne partijdemocratie geen vrijblijvend karakter heeft. Geen macht zonder tegenmacht! De voorstellen met betrekking tot versterking van de ledendemocratie op afdelingsniveau, het Congres, de Politieke Ledenraad, via groepen en individuele leden, bij de kandidaatstelling van volksvertegenwoordigers en de zittingstermijn van (toekomstige) Partijbesturen zijn in dit licht ontwikkeld.

Meer inhoudelijk debat

Lid worden van een politieke partij doe je om de inhoud. Het partijlidmaatschap is de resultante van de mobiliserende kracht van gedeelde beginselen. Beginselen op basis waarvan een scherpe inhoudelijke koers gevaren dient te worden. De Commissie Vreeman duidde dit als de koppeling tussen beginselen en beleid. Het Partijbestuur wil, met u, aan de hand van een aantal inhoudelijke thema's de inhoudelijke koers versterken. De voorliggende voorstellen zijn gebaseerd op het uitgangspunt dat meer én scherper inhoudelijk debat voorwaarde is voor een herkenbare en consistente inhoudelijke koers op basis van onze beginselen.

Versterking van de ledendemocratie op afdelingsniveau

Het Partijbestuur vindt dat inhoudelijk debat zo dichtbij mogelijk gevoerd dient te worden: in de afdelingen. Vitalisering van de afdelingen is dan ook een van de belangrijkste prioriteiten van dit Partijbestuur. Het Partijbestuur heeft gedurende de consultatieronde van diverse afdelingsbestuurders vernomen waar met betrekking tot de ledendemocratie de knelpunten zitten. Waar nodig is dat het herstel van inhoudelijke afdelingsvergaderingen over de nationale en lokale thema's en tevens ter voorbereiding of ter verantwoording van afgevaardigden voor Gewest, Congres of de Politieke Ledenraad. De rol van de afgevaardigden speelt dan ook een belangrijke rol in de voorstellen. Het gewestelijk bestuur en afdelingsbestuur dient zich tevens te verantwoorden over de Adviesraad Verenigingszaken. Het Partijbestuur heeft helaas moeten concluderen dat zowel binnen de Adviesraad Verenigingszaken als het huidige Politiek Forum de stem van kleinere afdelingen onvoldoende doorklinkt. Het Partijbestuur meent dat daarvoor een oplossing gevonden moet worden die tevens ondersteunend is aan haar beleid met betrekking tot versterking van de afdelingenstructuur. Het Partijbestuur is van mening dat geografisch aaneengesloten afdelingen die in gezamenlijkheid kunnen komen tot herkenbare afspraken in de gelegenheid moeten zijn om actief te opereren in de Adviesraad Verenigingszaken en de in het leven te roepen politieke Ledenraad indien zij meer dan 500 leden vertegenwoordigen. Het Partijbestuur kan in voorkomende gevallen afwijken van deze minimale eis van 500 leden, bijvoorbeeld bij samenwerkingsverbanden tussen een aantal kleine afdelingen in een regio met relatief weinig leden.

Uitbreiden participatiemogelijkheden inhoudelijke groepen en individuele leden

Het Partijbestuur heeft gedurende de consultatieronde door de partij geconcludeerd dat er een relatief grote groep leden is die niet of minder actief is in de afdelingen. Natuurlijk is het belangrijk dat zoveel mogelijk leden zich verbonden weten met de lokale afdelingen en gestimuleerd worden daaraan deel te nemen. Maar tevens zijn er leden die op een ander inhoudelijk onderwerp of thema zich ten dienste van de partij zouden willen inzetten op landelijk niveau in plaats van in de lokale afdelingen. Naast de versterking van de ledendemocratie op lokaal niveau acht het Partijbestuur het noodzakelijk om voor deze groep leden de participatiemogelijkheden te vergroten om ook hun stem te kunnen horen. In de voorstellen worden de mogelijkheden voor inhoudelijke groepen en individuele leden dan ook uitgebreid om ook deze groep leden te laten deelnemen in onze partijdemocratie.

Kleinere afstand tussen vertegenwoordigers en vereniging

Het Partijbestuur heeft de afgelopen maanden kunnen concluderen dat in de vereniging teveel het gevoel leeft dat de landelijke vertegenwoordigers losgezongen zouden zijn van de vereniging. De banden tussen vereniging en vertegenwoordiging moet dan ook verstevigd worden. De verenigingstaak van volksvertegenwoordigers is volgens het Partijbestuur van cruciaal belang voor het gevoel van eenheid in onze beweging. In de voorstellen wordt de rol en de verwachting met betrekking tot onze nationale volksvertegenwoordigers dan ook nader gepreciseerd.

Legitimiteit van besluitvorming

Ledendemocratie dient te alle tijden te voldoen aan de eis van legitimiteit. De tot stand gekomen besluiten moeten dan ook kunnen bogen op een democratische en transparante procedure. In de voorstellen zoals het Partijbestuur deze presenteert is de legitimiteit dan ook van doorslaggevend belang.

1. Voorstel m.b.t. inhoudelijke groepen en netwerken

Toelichting (niet amendeerbaar): Inspraak en betrokkenheid van leden organiseren we al lange tijd niet alleen via de afvaardiging van afdelingen richting Congres, maar vooral ook via door het Partijbestuur erkende groepen en netwerken als de Jonge Socialisten, de Werkgroep Patiënt Centraal, het Homonetwerk, de ZNC, de Landelijke Adviesgroep

Ouderen, het Multi-etnisch Vrouwenennetwerk etc. Het Partijbestuur stimuleert de oprichting van dergelijke werkgroepen op diverse terreinen door actief leden te benaderen op de eerder aangegeven interessegebieden. Leden van de fracties van de Eerste Kamer en Tweede Kamer worden gevraagd om actief deel te nemen aan deze groepen en netwerken. Naast de actieve betrokkenheid die het Partijbestuur van deze groepen zal vragen rondom actuele thema's en bijvoorbeeld het schrijven van het verkiezingsprogramma acht het Partijbestuur het, met oog op de versterking van de ledendemocratie, wenselijk om deze inhoudelijke groepen en netwerken een uitgebreidere formele rol te verlenen in de partijdemocratie van de Partij van de Arbeid. Waar het gaat om de formele erkenning doet het Partijbestuur uitspraak na advisering van de Adviesraad Verenigingszaken.

Voorstel 1: Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit:

1) inhoudelijke groepen en netwerken (met een op basis van de eerder vastgestelde criteria door het Partijbestuur goedgekeurde begroting en werkplan) een vertegenwoordiger en een plaatsvervanger te laten leveren aan zowel Congres als de Politieke Ledenraad, met dien verstande dat één afgevaardigde slechts één groep of één netwerk of één afdeling kan vertegenwoordigen. Het partijbestuur legt aanvragen van nieuwe netwerken en groepen voor aan de adviesraad. De adviesraad adviseert het partijbestuur over de erkenning van deze werkgroepen en netwerken. Het Partijbestuur bericht elk congres welke inhoudelijke groepen en netwerken op basis van deze criteria zijn toegelaten.;

2) deze afgevaardigde voor zowel Congres als Politieke Ledenraad spreekrecht te verschaffen, voor het Congres het recht op het indienen van moties en amendementen en voor Politieke Ledenraad het recht op het indienen van voorstellen;

2. Voorstel Congres Nieuwe Stijl

Toelichting (*niet amendeerbaar*): Het Partijbestuur streeft naar een Congres dat fungeert als dé ontmoetingsplek voor leden van de PvdA. Nieuwe leden moeten een prominente plek krijgen en de congresagenda moet aantrekkelijk zijn voor individuele leden. Het Partijbestuur richt zich dan ook op politiek inhoudelijke congressen zonder ellenlange amendeersessies die het inhoudelijk debat frustreren. Tijdens het on-line indienen van moties en amendementen door de afgevaardigden treedt het congrespresidium actief in overleg met de indieners gericht op samenvoeging en bundeling van voorstellen om daarmee te komen tot een betere focus van voorstellen ten behoeve van plenaire behandeling. Dit laat onverlet de bevoegdheid van het Partijbestuur om bij de beoordeling van moties en amendementen te komen met eigen voorstellen in de vorm van een PB-amendement of PB-motie. Indien nodig wordt deze exercitie in het eerste gedeelte van het congres herhaald door het instellen van deelsessies waarbij het afhandelingsvoorstel geregeld wordt. Ook worden hier sprekers bij gezocht die naar gelang het aantal ondersteunende afdelingen spreektijd krijgen in het plenaire gedeelte waar de gereduceerde moties en amendementen behandeld worden. Over het uiteindelijke afhandelingsvoorstel vindt vervolgens plenair besluitvorming plaats. Het presidium treedt in overleg met de indieners van moties en amendementen over samenvoeging. Resultaat is een beknopter plenair programma waar men meer over de kern kan discussiëren en waar ellenlange rijen van sprekers over ellenlange rijen van amendementen worden voorkomen. Het Partijbestuur wil hiermee zorg dragen voor inhoudelijke en meningsvormende congressen. Voor deze bestuursperiode zal er naast de normale agenda gesproken worden over de thema's Arbeid en Participatie (juni 2008), Integratie (maart 2009) en Publieke Sector (najaar 2009) en mogelijk andere onderwerpen. De inhoudelijke congressen worden vormgegeven door het Partijbestuur en Presidium in samenwerking met de Wiardi Beckman Stichting, de beide Kamerfracties en een door het Partijbestuur aangezochte vertegenwoordiging namens de inhoudelijke groepen en netwerken. Vanzelfsprekend is

er de betrokkenheid van de Adviesraad Verenigingszaken en de Politieke Ledenraad vanuit hun respectievelijke opdrachten.

Daarnaast streeft het Partijbestuur naar een democratischer Congres. Het Partijbestuur zal bij de ondersteuning en versterking van de afdelingen aandacht besteden aan het functioneren van het systeem van afvaardiging namens de leden. Het Partijbestuur is van mening dat de rol van de congresafgevaardigde (in de voorbereiding van het Congres en bij de verantwoording over het stemgedrag op het Congres) nader gespecificeerd dient te worden. Tevens is het Partijbestuur van mening dat naast de huidige afgevaardigden inhoudelijke groepen en individuele leden actiever moeten kunnen deelnemen aan het debat en de besluitvorming op het congres gezien de eerder gesignaleerde ondervertegenwoordiging van leden die zich niet (langer) in de afdelingen begeven. Het Partijbestuur stelt een congres voor waar afgevaardigden en leden zich in een vast percentage tot elkaar verhouden zodat de georganiseerde tegenmacht vanuit de afdelingen behouden blijft terwijl er tevens recht wordt gedaan aan die leden die zich niet via afdelingen laten vertegenwoordigen. Tevens zullen de mogelijkheden van internet beter benut worden door het in 'real-time' uitzenden van het Congres. Het Partijbestuur onderzoekt in haar bestuursperiode de mogelijkheid tot het op afstand gebruik maken van spreekrecht via een Presidium-moderator evenals eventueel stemrecht en meningspeilingen via internet.

Voorstel 2: Het Congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit:

- 1) naast de huidige afgevaardigden individuele leden en vertegenwoordigers van inhoudelijke groepen en netwerken (met een op basis van de eerder vastgestelde criteria door het Partijbestuur goedgekeurde begroting en werkplan) spreekrecht te verschaffen op het congres;
- 2) het spreekrecht van individuele leden te beperken tot inhoudelijke onderwerpen waarbij het Congrespresidium de opdracht heeft de complementariteit van de inbreng te bewaken evenals te komen tot een hanteerbaar aantal sprekers;
- 3) inhoudelijke groepen en netwerken (met een op basis van de eerder vastgestelde criteria door het Partijbestuur goedgekeurde begroting en werkplan) náást de afdelingen het recht op het indienen van moties en amendementen toe te kennen;
- 4) individuele leden stemrecht toe te kennen op alle onderwerpen uitgezonderd stemmingen over statuten en reglementen, stemmingen aangaande personen (kandidatenlijsten, verkiezing Partijbestuur etc.) en de bekrachtiging van ledenraadplegingen;
- 5) de stemverhouding tussen afgevaardigden (van afdelingen) en individuele leden te regelen in een vast stempercentage; te weten 75 procent voor de afgevaardigden (van afdelingen) en 25 procent voor de individuele leden;
- 6) dat afgevaardigden en/of afdelingsbestuursleden van afdelingen gedurende de amendeerfase schriftelijk, via internet dan wel mondeling via een bijeenkomst van de afdeling, de afdelingsleden in de gelegenheid dienen te stellen suggesties te geven met betrekking tot de congresagenda;
- 7) dat afgevaardigden vanuit afdelingen en inhoudelijke groepen en netwerken binnen een redelijke termijn (dan wel de eerst volgende afdelingsvergadering of vergadering van de inhoudelijke groep of netwerk) na afloop van het Congres schriftelijk, via internet dan wel mondeling via een vergadering, verantwoording dienen af te leggen over verloop en stemgedrag op het Congres;
8. dat bij een te groot aantal amendementen deelsessies worden georganiseerd om tot een afhandelingsvoorstel te komen met een beperkt aantal amendementen. De sessies vinden, wanneer mogelijk, een week voor het congres plaats. Het organiseren van deze deelsessies zal experimenteel worden ingevoerd.

3. Voorstel instelling Politieke Ledenraad

Toelichting (*niet amendeerbaar*): Het Politiek Forum is in 2001 ingesteld ter bevordering van discussie en meningsvorming binnen de Partij van de Arbeid en bestaat uit direct gekozen leden en vertegenwoordigers uit de afdelingen, gewesten en groepen als de Jonge Socialisten en de Landelijke Adviesgroep Ouderen. Het Politiek Forum spreekt met het landelijke PvdA bestuur over de politieke agenda van de partij. De Eerste- en Tweede-Kamerleden van de PvdA en de Europarlementariërs leggen er verantwoording af over het gevoerde beleid en gaan hierover met de leden van het Forum in gesprek. Het Politiek Forum kan zwaarwegende adviezen uitbrengen aan het bestuur, het partijcongres, de Eerste- en Tweede-Kamerfracties en aan de Eurodelegatie. Het zou daarmee een belangrijke rol moeten spelen in de politieke besluitvorming in de partij. Die rol weet het Politiek Forum echter niet te vervullen. Over het functioneren van het Politiek Forum is de laatste jaren dan ook veel gezegd. Het Forum zou een tandoel orgaan zijn dat zijn zwaarwegende adviesfunctie aan Partijbestuur en fractie allermindst waarmaakt. Het Partijbestuur heeft moeten concluderen dat de reputatie van het Politiek Forum in de vereniging dermate ondermijnd is dat zij het Congres vraagt het Politiek Forum af te schaffen en om te vormen naar een Politieke Ledenraad naar model van het landelijk Congres om de zwaarwegende adviesfunctie aan de fracties van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, het Europees Parlement en het Partijbestuur hernieuwde invulling te geven. Het Partijbestuur wil hiermee de voorwaarden scheppen voor een nieuw orgaan dat een afspiegeling vormt van de partij. Om de in het leven te roepen Politieke Ledenraad tot een succes te maken zal het partijbestuur intensief aandacht besteden aan de voorbereiding van de Politieke-Ledenraad voor de uit te voeren taak en de voorbereiding daarvan. Daarnaast zal het Partijbestuur een profielschets vaststellen voor de leden van de Politieke Ledenraad om tot een inhoudelijk orgaan te komen wat de zwaarwegende adviesfunctie stevig invulling weet te geven.

Voorstel 3: het Congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit:

- 1) tot opheffing van het Politiek Forum en tot inrichting van de Politieke Ledenraad als opiniërend, meningsvormend adviesorgaan van de fracties van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer, het Europees Parlement en het Partijbestuur over inhoudelijke onderwerpen en wiens adviezen zwaarwegend zijn;
- 2) dat zowel Partijbestuur als fracties kunnen besluiten tot een adviesaanvraag;
- 3) dat leden van de Politieke Ledenraad het initiatief kunnen nemen tot het indienen van een voorstel op basis waarvan de Politieke Ledenraad besluit tot een ongevraagd zwaarwegend advies;
- 4) dat op basis van deze agendapunten de invulling van deze agenda van de Politieke Ledenraad tot stand komt door inrichting van een agendacommissie waarin naast een vertegenwoordiging van het Partijbestuur en het Presidium vier leden van de Politieke Ledenraad zitting nemen;
- 5) dat op elke Politieke Ledenraadbijeenkomst politieke actualiteit en verantwoording van de fracties en het Partijbestuur op de agenda staan, waarbij in ieder geval wordt stilgestaan bij de adviezen van de vorige Politieke ledenraad;
- 6) dat de Politieke Ledenraadbijeenkomsten worden voorgezeten door het Presidium dat het debat actief modereert en stimuleert en aanstuurt op heldere besluitvorming;
- 7) dat het Partijbestuur te allen tijde een Politieke Ledenraad kan uitschrijven. Op een daartoe strekkend schriftelijk verzoek van tenminste vijfentwintig procent van leden van de Politieke Ledenraad dient het Partijbestuur een Politieke Ledenraadbijeenkomst te beleggen.
- 8) de Politieke Ledenraad minimaal drie keer per jaar bijeenkomt;
- 9) dat leden van de Politieke Ledenraad zowel ter vergadering als in de voorbereidende fase na het uitschrijven van een Politieke Ledenraadbijeenkomst het recht hebben zwaarwegende adviesvoorstellen ter vaststelling voor te leggen;

- 10) individuele leden naast de leden van de Politieke Ledenraad spreek- en stemrecht toe te kennen;
- 11) het spreekrecht van individuele leden op de Politieke Ledenraad te beperken tot inhoudelijke onderwerpen waarbij het presidium de opdracht heeft de complementariteit van de inbreng te bewaken evenals te komen tot een hanteerbaar aantal sprekers;
- 12) dat de Politieke Ledenraad als volgt wordt samengesteld uit de volgende leden of hun plaatsvervangers:
- a. één lid per afdeling van de grootste afdelingen (500+), aan te wijzen door de leden van deze afdelingen;
 - b. één lid per regio waarin de afdelingen door bundeling komen tot een gezamenlijk ledenaantal van meer dan 500 leden of op het niveau van een door het Partijbestuur erkende regio, aan te wijzen door gezamenlijke leden van de voornoemde bundeling tot stand gekomen regio. Indien in een regio één of meer afdelingen van meer dan 500 leden liggen, fungeert de regio in dit verband als de bundeling van afdelingen zonder deze direct vertegenwoordigde afdelingen (zie 1.3);
 - c. één lid per gewest, aan te wijzen door de leden van het desbetreffende gewest;
 - d. één lid uit elk van de door het Partijbestuur erkende inhoudelijke groepen en netwerken binnen de partij (met een op basis van de eerder vastgestelde criteria door het Partijbestuur goedgekeurde begroting en werkplan), aan te wijzen door de desbetreffende besturen;
 - e. één lid namens elke neveninstelling van de PvdA, aan te wijzen door de desbetreffende besturen;
 - f. één lid namens de afdelingen buiten Nederland (Brussel, Geneve, Londen en New York). De buitenlandse afdelingen bundelen zich en krijgen zo het niveau van een door het Partijbestuur erkende regio;
 - g. Voor elk lid per afdeling en per regio wordt tevens een plaatsvervangend lid aangewezen die treedt in de plaats van het lid wanneer deze verhinderd is de vergadering van de Politieke Ledenraad bij te wonen
- 13) dat uitsluitend leden van de partij lid kunnen zijn van de Politieke Ledenraad;
- 14) dat leden van het Partijbestuur, het presidium, de Kamerfracties en de Nederlandse leden van de socialistische fractie in het Europees Parlement, ministers en staatssecretarissen geen lid kunnen zijn van de Politieke Ledenraad;
- 15) dat de leden van de Politieke Ledenraad vanuit afdelingen, regio's, gewesten en inhoudelijke groepen en netwerken schriftelijk, via internet dan wel mondeling via een vergadering, hun achterban in de gelegenheid dienen te stellen suggesties te geven met betrekking tot de agenda van de Politieke Ledenraad;
- 16) dat de leden van de Politieke Ledenraad vanuit afdelingen, regio's, gewesten en inhoudelijke groepen en netwerken binnen een redelijke termijn na afloop van de bijeenkomst (dan wel op de eerste vergadering van betreffende afdeling, regio, gewest of inhoudelijke groep of netwerk) van de Politieke Ledenraad schriftelijk, via internet dan wel mondeling via een vergadering, verantwoording dienen af te leggen over verloop en stemgedrag op de Politieke Ledenraad;
- 17) dat de bijeenkomsten van de Politieke Ledenraad openbaar zijn tenzij de agendacommissie besluit dat de vergadering dan wel een deel daarvan besloten dient te zijn. Inhoudelijke verslagen of een samenvatting van iedere bijeenkomst van de Politieke Ledenraad worden binnen 2 weken op de landelijke website gepubliceerd en de belangrijkste punten in het partijledenblad Rood vermeld.

4. Voorstel tot wijziging van de samenstelling en de adviserende bevoegdheid van de Adviesraad Verenigingszaken

Toelichting (*niet amendeerbaar*): de Adviesraad Verenigingszaken adviseert het Partijbestuur over organisatorische en verenigingszaken. Op dit moment zijn in de Adviesraad Verenigingszaken de gewesten en de afdelingen met meer dan 500 leden vertegenwoordigd. De kleine(re) afdelingen zijn in de adviesraad slechts via de gewesten vertegenwoordigd. Het Partijbestuur acht, met het oog op de problematiek in veel kleine afdelingen en de afname van het aantal afdelingen met meer dan 500 leden, deze vorm

van vertegenwoordiging niet langer representatief voor de vereniging en wenst de samenstelling van de Adviesraad Verenigingszaken te wijzigen. Daarnaast is het Partijbestuur van mening dat de adviserende rol van de Adviesraad Verenigingszaken beter tot zijn recht zou kunnen komen door binnen het huidige takenpakket expliciet vast te leggen dat de Adviesraad Verenigingszaken naast het adviesrecht en instemmingsbevoegdheid over werkplan en begroting tevens ongevraagd advies kan leveren op het gebied van organisatorische en verenigingszaken.

Voorstel 4: het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit:

1) de samenstelling van de Adviesraad te wijzigen in:

- a. één bestuurslid per afdeling van de grootste afdelingen (500+), aan te wijzen door het bestuur van deze afdelingen;
- b. één bestuurslid per regio waarin de afdelingen door bundeling komen tot een gezamenlijk ledenaantal van meer dan 500 leden of op het niveau van een door de gewestelijke vergadering vastgestelde en door het Partijbestuur erkende regio (zie 1.3), aan te wijzen door de gezamenlijke besturen van de afdelingen in de regio. Indien in een regio één of meer afdelingen van meer dan 500 leden liggen, fungeert de regio in dit verband als de bundeling van afdelingen zonder deze direct vertegenwoordigde afdelingen;
- c. één bestuurslid per gewest, aan te wijzen door het gewestelijk bestuur;
- d. een lid van een buitenlandse afdeling. De buitenlandse afdelingen kunnen een samenwerkingsverband aangaan en op deze wijze in aanmerking komen voor een bundelingszetel in de adviesraad.

2) voor elke afgevaardigde kan een plaatsvervanger worden aangewezen;

3) expliciet in huishoudelijk reglement de bevoegdheid van de Adviesraad Verenigingszaken op te nemen tot het geven van ongevraagd advies op het gebied van organisatorische- en verenigingszaken.

5. Voorstel tot wijziging van de zittingstermijn van het Partijbestuur

Toelichting (*niet amendeerbaar*): de slagvaardigheid van het Partijbestuur om namens de leden de inhoudelijke koers van de partij te bewaken en de organisatie van onze vereniging permanent te kunnen optimaliseren is gezien de relatief korte zittingstermijn beperkt. Effectief gezien heeft een Partijbestuur, rekening houdende met de ontwikkeling van zijn agenda en de voorbereiding van de verkiezing van een volgend Partijbestuur, slechts één jaar om zich volledig aan zijn taken te kunnen wijten. In bestuursperiodes waarin er tevens campagne gevoerd dient te worden blijft er maar weinig ruimte over voor de verenigingsagenda van het betreffende bestuur. Het Partijbestuur acht deze situatie met het oog op de belangrijke taak van het bestuur namens en voor de vereniging onwenselijk en wenst de zittingstermijn dan ook te herzien, daarbij rekening houdende met de noodzakelijke controle van de vereniging ten opzichte van het Partijbestuur. Ook heeft dit Partijbestuur besloten de Partijvoorzitter te benoemen tot de voorzitter van de Permanente Verkiezingsprogrammacommissie die bestaat uit een aantal leden die zowel in de aparte programmacommissie voor de Europese verkiezingen zitting zullen nemen als in de aparte programmacommissie voor de Tweede Kamerverkiezingen. De overige leden van beide commissies inclusief hun voorzitter zullen per te schrijven programma benoemd worden. Zou houdt de Partijvoorzitter sturing op de koers voor de lange termijn koers terwijl voor de actuele invulling zorg wordt gedragen door (naast de permanente leden) een per verkiezing aan te wijzen programmacommissie en voorzitter. In de permanente kandidaatstellingscommissie nemen namens het Partijbestuur twee leden zitting. Daarnaast wordt bij de herinrichting van het partijbureau de noodzakelijke ondersteuning van de Partijvoorzitter versterkt met het oog op de campagneleiding en het bewaken van de inhoudelijke koers en de programmatische ontwikkeling van de partij.

Voorstel 5: het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 juni 2008 te Breda, besluit:

1) dat de leden van het Partijbestuur vanaf de volgende verkiezing gekozen worden voor een termijn van vier jaar.

6. Voorstel Ondersteuningsverklaringen voor toelating tot Kandidaatstellingsprocedure

Toelichting (*niet amendeerbaar*): het Partijbestuur heeft gedurende de regionale bijeenkomsten kennis genomen van de heersende zorgen over de verbinding tussen de vereniging en haar vertegenwoordigers op het hoogste niveau. Volksvertegenwoordigers namens de Partij voor de Arbeid dienen gekend en erkend te worden in onze vereniging. Zij dienen zich actief te begeven in alle lagen van onze vereniging. Regionale kandidaatstelling van volksvertegenwoordigers acht het Partijbestuur hiertoe te beperkt en onwenselijk met het oog op een evenwichtige lijst in termen van expertise, kwaliteit en representativiteit. Wel acht het Partijbestuur, zonder daarmee een oordeel uit te spreken over de huidige fracties die naar de mening van het Partijbestuur in ruime mate voldoen aan de eisen van herkenbaarheid en betrokkenheid, het wenselijk met het oog op toekomstige kandidatenlijsten de verbinding van vertegenwoordigers met de partij tot een randvoorwaarde voor kandidaatstelling te verheffen. Het Partijbestuur stelt dan ook voor om volksvertegenwoordigers die zich voor een volgende termijn wensen te kandideren pas toe te laten tot de kandidaatstellingsprocedure indien zij zich gesteund weten door de vereniging. Het Partijbestuur voorziet in een procedure waarbij eenieder die zich kandidaat wenst te stellen een significant aantal ondersteuningsverklaringen van bijvoorbeeld individuele leden, afdelingen, gewesten en inhoudelijke groepen en netwerken dient te verzamelen alvorens toegelaten te worden tot de kandidaatstellingsprocedure. Het Partijbestuur beraadt zich momenteel over de concrete invulling van deze procedure.

Voorstel 6: Het partijbestuur zal op het congres van 2009 met een voorstel komen dat vooraf is voorgelegd aan de Adviesraad Verenigingszaken.

7. Voorstel tot Experimentele Invoering alvorens Statutenwijziging

Voorstel 7: het Congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit vooruitlopend op de noodzakelijke wijzigingen van de statuten en reglementen met een voorstel te komen wat men al dan niet experimenteel wil invoeren en dit voorstel voor te leggen aan de Adviesraad Verenigingszaken en kenbaar te maken aan al onze leden.

8. Voorstel tot Evaluatie nieuwe werkwijze

Voorstel 8: het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 juni 2008 te Breda, besluit dat het Partijbestuur aan het einde van zijn bestuursperiode de werking van de wijzigingen zal evalueren en deze evaluatie zal voorleggen aan het congres.

Bijlage 2: ledendemocratie in andere partijen

CDA

Inspraak op beleid

Het partijcongres bestaat uit alle leden en de afgevaardigden van de provinciale afdelingen, het CDJA en het CDAV. Het congres is toegankelijk voor alle leden en alle leden hebben ook stemrecht. Stemrecht is ook toegekend aan de afgevaardigden van de provinciale afdelingen en aan de afgevaardigden van het CDJA en het CDAV. De afgevaardigden van de provincie worden aangewezen door de algemene vergadering van elke provinciale afdeling bij schriftelijke verkiezing.

Stemming gebeurt bij eenvoudige meerderheid, dat wil zeggen de helft plus één. In 2003 zijn de statuten gewijzigd waarbij afstand werd gedaan van het getrapte systeem met afdelingsafgevaardigden. Ondanks dat er nog steeds afgevaardigden naar het congres worden gestuurd hebben zij geen verzwaaard stemgewicht. Afdelingsvertegenwoordigers hebben dus géén bijzondere positie op het congres t.a.v. de leden zonder functie. Elke stem telt even zwaar mee bij het bepalen van de uitkomst waarbij dus het one man one vote principe wordt nageleefd. Naast de verschillende afdelingen en deel organisaties binnen de CDA kunnen ook leden resoluties indienen. Zij dienen 25 andere leden te vertegenwoordigen.

Inspraak op personen

Bij de vaststelling vanaf plaats twee hebben partijleden de mogelijkheid om in de afdeling over de volgorde van de kandidatenlijst te stemmen. Wat betreft de lijsttrekker is er in de statuten opgenomen dat het bestuur zal streven naar een meervoudige voordracht. Daarnaast kunnen ten minsten tien gemeentelijke afdelingen, drie provinciale afdelingen of één procent van de leden, tegenkandidaten voordragen.

Voor de verkiezing van de lijsttrekker werd in 2012 voor de eerste keer een ledenraadpleging georganiseerd. De ledenraadpleging werd gehouden op voorspraak van partijvoorzitter Ruth Peetoom.

VVD

Inspraak op beleid

Alle leden hebben toegang tot, en stemrecht op de algemene ledenvergadering. De algemene vergadering bestaat uit twee kamers: de algemene vergadering van afgevaardigden en de algemene ledenvergadering. Deze kamers vergaderen altijd gezamenlijk. De besluitvorming bij een agendapunt door de algemene vergadering geschiedt echter ofwel in de algemene vergadering van afgevaardigden, ofwel in de algemene ledenvergadering. Per agenda punt wordt bepaald in welke kamer de besluitvorming plaats vind. In de statuten is echter wel bepaald dat de besluitvorming over politieke onderwerpen en het verlenen van eretitels plaats vindt in de algemene ledenvergadering. Ook voorstellen die veranderingen in de statuten beogen moeten worden voorgelegd aan de leden. Er kan worden bepaald dat de besluitvorming over teksten in het huishoudelijk reglement, waarop naar verwachting grote aantallen amendementen zullen worden ingediend plaats vindt in de algemene vergadering van afgevaardigden. Alle overige besluiten vinden plaats in de algemene ledenvergadering.

Het stemrecht in de algemene vergadering van afgevaardigden wordt uitsluitend uitgeoefend door afgevaardigden van de afdelingen. Deze afgevaardigden worden benoemd door de ledenvergadering van die afdeling. Alleen ledenvergaderingen van afdelingen en kamercentrales hebben de bevoegdheid voorstellen en amendementen bij het hoofdbestuur in te dienen.

Inspraak op personen

De kandidatenlijst wordt samengesteld door de leden. Leden krijgen de mogelijkheid om aspirant-kandidaten op de door hun gewenste positie op de lijst te plaatsen. Het bestuur maakt een advies lijst op. Uit de kandidaatstellingsprocedures die in het verleden zijn gehouden is het echter maar de vraag of er in een werkelijke behoefte wordt voorzien

aangezien maar 20% van de stemgerechtigden gebruik maakte van deze mogelijkheid. Daarbij weken zij overigens nauwelijks af van de eerder door het hoofdbestuur opgestelde advies lijst.

D'66

Inspraak op beleid

Binnen de D'66 hebben alle leden toegang tot en stemrecht op de algemene ledenvergadering. Besluiten worden genomen met een gewone meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen. Congres voorstellen kunnen worden ingediend door het partijbestuur of door een (deel)afdeling, regio of geregistreerd thema-afdeling. Moties en amendementen kunnen naast de hiervoor genoemde organen ook door 25 individuele leden tezamen worden ingediend.

Inspraak op personen

Binnen de kandidaatstellingsprocedure vervullen leden een essentiële rol. Alle stemgerechtigden ontvangen een lijst, waarop alle kandidaten in willekeurige volgorde zijn vermeld, alsmede een stembiljet. De stemgerechtigden stemmen door op het stembiljet de namen van de verschillende kandidaten te noteren in volgorde van hun voorkeur. De stemadviescommissie brengt een advies uit betreffende de volgorde. Echter het advies van de commissie heeft maar een geringe invloed op de uiteindelijke lijst: maar liefst acht van de eerste vijftientig kandidaten werden door de leden op een hogere plek gezet. Dit houdt waarschijnlijk verband met de mogelijkheid die openstaat voor kandidaten om voorkeursacties te organiseren. De lijsttrekker wordt verkozen middels een poststemming of op het congres. De Landelijke Verkiezingscommissie nodigt hiertoe alle stemgerechtigde leden uit om deel te nemen aan de poststemming of het betreffende congres te bezoeken.

GROENLINKS

Inspraak op beleid

Het Congres wordt gevormd door de aanwezige stemgerechtigde partijleden. Elke stemgerechtigde congresdeelnemer heeft in het Congres één stem. Voorstellen, amendementen, moties en actuele moties kunnen worden ingediend door een afdeling, het partijbestuur, een landelijke werkgroep of ten minste vijftien partijleden gezamenlijk.

Inspraak op personen

De kandidatenlijst wordt vastgesteld op het congres. Er wordt gebruik gemaakt van een blok stemming. Bij een blokstemming voor de vaststelling van een kandidatenlijst zijn die kandidaten gekozen, die achtereenvolgens de meeste stemmen op zich hebben verenigd, tot het aantal te vervullen plaatsen bereikt is. Om in een blokstemming gekozen te zijn moet een kandidaat echter ten minste een derde van het aantal uitgebrachte stemmen op zich hebben verenigd. Als ten gevolge van deze bepaling niet alle vacante plaatsen vervuld kunnen worden, worden deze niet ingevuld. De lijsttrekker wordt aangewezen door middel van een lijsttrekker referendum.

SP

Inspraak op beleid

het congres bestaat uit, per vergadering daartoe aangewezen afgevaardigden van de afdelingen en uit de leden van het partijbestuur. De afgevaardigden van de afdelingen worden gekozen door de ledenvergaderingen. Zij zijn de enige stemgerechtigden.

Inspraak op personen

Door het doen van een voordracht voor de verkiezingen van de Tweede Kamer stelt de partijraad een kandidatencommissie in met betrekking tot het aantal, de namen en de volgorde van de kandidaten. De commissie komt met een voorstel naar het partijbestuur en vervolgens stuurt het partijbestuur dit voorstel – in al dan niet geamendeerde vorm – naar het congres. Het congres stelt bij schriftelijke, geheime en gewogen stemming vervolgens de definitieve kandidatenlijst bindend vast. De lijsttrekker wordt aangewezen door het Congres.

PVV

De PVV is een centraal georganiseerde partij zonder leden.

Partij	Congres open voor alle leden	Leden direct stem- recht	Afgevaardigden (verzwaard) stemrecht	Individuele leden recht indienen moties amendementen	Kandidaat- stellings procedure TK leden- raadpleging	Ledenraad pleging Lijsttrekker verkiezing (huidige lijsttrekker)
PvdA	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja
CDA	Ja	Ja	Nee	Ja (25)	Nee	Ja
VVD	Ja	Ja	Meestal niet	Nee	Ja	Ja
D'66	Ja	Ja	Nee	Ja (25)	Ja	Ja
GL	Ja	Ja	Nee	Ja (15)	Nee	Ja
SP	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee
PVV	Nee (geen congres)	X	X	X	Nee	Nee

Bijlage 3: Opzet enquête

De enquête is uitgezet onder totaal circa 6100 leden. Dit aantal is opgebouwd uit de ene helft leden zonder functie, de andere helft bestaat uit leden met functie. Op basis van een minimum aantal respondenten dat nodig is om een dergelijk onderzoek zinvol uit te voeren is steeds bepaald hoeveel leden per deelgroep benaderd moesten worden. De verschillende groepen die bevraagd zijn, staan hieronder. Alleen voor de groep landelijke politici geldt, dat we de gegevens niet hebben verwerkt aangezien de response te laag (4) was. In totaal hebben 1032 leden met functie de enquête ingevuld, van de leden zonder functie hebben 785 mensen dat gedaan.

De verschillende groepen:

- Gewoon lid, geen functie
- Bestuurslid van een afdeling
- Bestuurslid van een gewest
- Gemeenteraadslid
- Lid Provinciale Staten
- Lid werkgroep of netwerk
- Campagnecoördinatoren
- Gewestelijk afgevaardigden en plaatsvervangend
- Bestuurder namens de PvdA (burgemeester, wethouder etc.)
- Landelijke politici (EK, EP, TK)
- Leden Verenigingsraad (64)
- Afgevaardigden (inclusief plaatsvervangers)
 - o Congres (689)
 - o Politieke ledenraad (103)

Onderstaand staat de basisvragenlijst die aan iedereen is gestuurd. De samenvatting van de resultaten zullen online raadpleegbaar worden gemaakt.

Een commissie onder leiding van PvdA-senator Han Noten evalueert de komende maanden de stand van zaken op het gebied van lidendemocratie in onze partij. Met dit onderzoek willen wij erachter komen hoe u hierover denkt. Graag vragen wij u daarom een paar minuten van uw tijd.

Veel dank voor uw medewerking!

1. Hoe belangrijk vindt u dat u als lid voldoende invloed heeft op de politieke besluitvorming in de PvdA?

- ☐ 1. Heel belangrijk
- ☐ 2. Belangrijk
- ☐ 3. Onbelangrijk
- ☐ 4. Heel onbelangrijk
- ☐ 5. Weet niet/geen mening

2. In hoeverre vindt u dat u als lid voldoende wordt geïnformeerd over de politieke besluitvorming?

- ☐ 1. Veel te weinig
- ☐ 2. Te weinig
- ☐ 3. Precies genoeg
- ☐ 4. Te veel
- ☐ 5. Veel te veel
- ☐ 6. Weet niet/geen mening

3. In hoeverre vindt u dat u als lid voldoende wordt betrokken bij de politieke besluitvorming?

- ☐ 1. Veel te weinig
- ☐ 2. Te weinig
- ☐ 3. Precies genoeg
- ☐ 4. Te veel
- ☐ 5. Veel te veel
- ☐ 6. Weet niet/geen mening

4. In hoeverre vindt u dat u als lid voldoende inspraak heeft bij de politieke besluitvorming?

- ☐ 1. Veel te weinig
- ☐ 2. Te weinig
- ☐ 3. Precies genoeg
- ☐ 4. Te veel
- ☐ 5. Veel te veel
- ☐ 6. Weet niet/geen mening

5. Waarom bent u lid geworden van de PvdA? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Uit sympathie voor de sociaaldemocratische beginselen
- ☐ Uit sympathie voor de actuele politieke lijn van de partij
- ☐ Om invloed te kunnen uitoefenen op de besluitvorming binnen de partij
- ☐ Om deel te kunnen nemen aan debatten en bijeenkomsten
- ☐ Om invloed te kunnen uitoefenen op lokale thema's
- ☐ Uit protest tegen andere politieke partijen
- ☐ Uit sympathie voor politici van de partij
- ☐ Overige (geef nadere toelichting)

6. Graag testen wij in hoeverre onze leden op de hoogte zijn van de mogelijkheden op het gebied van ledendemocratie. Hieronder volgen daarom een aantal stellingen waarbij u moet aangeven of deze volgens u waar of onwaar zijn.

	Waar	Niet waar	Weet ik niet
Op het PvdA-congres mogen alleen congresafgevaardigden stemmen	☐	☐	☐
Werkgroepen en netwerken in de PvdA mogen moties en amendementen indienen op het congres	☐	☐	☐
Op de Politieke Ledenraad mag ieder lid spreken	☐	☐	☐
Op de Politieke Ledenraad mogen alleen afgevaardigden stemmen	☐	☐	☐
Het bestuur van mijn gewest moet bij het verkiezen van de lijsttrekker voor de Statenverkiezingen een lijsttrekkerverkiezing uitschrijven (als er meerdere kandidaten zijn)	☐	☐	☐
Het resultaat van een ledenraadpleging is altijd bindend	☐	☐	☐

7. Graag willen wij informatie over hoe vaak u deelneemt aan activiteiten binnen de PvdA. Kunt u aangeven hoe vaak u sinds 2009 (ongeveer) heeft deelgenomen aan de volgende vormen van ledenparticipatie in de Partij van de Arbeid?

	niet/0 keer	1 of 2 keer	3 - 5 keer	vaker dan 5 keer	Weet niet/geen mening
Een afdelingsvergadering	☐	☐	☐	☐	☐
Een thema-avond van de lokale of afdeling of van het gewest (politiek café, discussiebijeenkomst)	☐	☐	☐	☐	☐
Een vergadering van het gewest	☐	☐	☐	☐	☐
Een bijeenkomst van de Politieke Ledenraad	☐	☐	☐	☐	☐
Het congres	☐	☐	☐	☐	☐
Een bijeenkomst van een netwerk of werkgroep binnen de PvdA	☐	☐	☐	☐	☐
Ledenraadpleging voor lijsttrekker Tweede Kamer/Eerste Kamer/Europees Parlement/Partijvoorzitter	☐	☐	☐	☐	☐
Ledenraadpleging op lokaal/gewestelijk niveau	☐	☐	☐	☐	☐

8. Bent u sinds 2009 nog op andere PvdA bijeenkomsten geweest? Zo ja, welke?

☐ Nee

☐ Ja (geef nadere toelichting)

9. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over afdelingsvergaderingen?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/geen mening
Mijn aanwezigheid op de afdelingsvergadering doet ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op de afdelingsvergadering doet mijn stem ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op de afdelingsvergadering worden besluiten genomen die breed in de afdeling worden gesteund	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De belangrijkste beslissingen binnen de afdeling worden niet op de afdelingsvergadering genomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op de afdelingsvergadering te komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word voldoende en tijdig geïnformeerd, zodat ik goed mee kan praten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op de afdelingsvergadering zijn interessant en nuttig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op de afdelingsvergadering	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als je geen actief lid van de afdeling bent, is het oninteressant om een vergadering bij te wonen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word geïnformeerd over wat er met de uitkomsten van de afdelingsvergadering wordt gedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over gewestelijke vergaderingen?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/geen mening
Mijn aanwezigheid op de gewestelijke vergadering doet ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op de gewestelijke vergadering doet mijn stem ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op de gewest. vergadering worden besluiten genomen die breed in het gewest worden gesteund	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De belangrijkste beslissingen binnen het gewest worden niet op de gewest. vergadering genomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op een gewestelijke vergadering te komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word voldoende en tijdig geïnformeerd, zodat ik goed mee kan praten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op de gewestelijke vergadering zijn interessant en nuttig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op de gewestelijke vergadering zijn nuttig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op gewestelijke vergadering.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ook als je geen actief lid bent, is het interessant om een gewestelijke vergadering bij te wonen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word geïnformeerd over wat er met de uitkomsten van de gewestelijke vergadering wordt gedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**11. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen
themabijeenkomsten van uw afdeling of gewest? (Politiek cafés en overige
discussiebijeenkomsten)**

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/geen mening
Mijn aanwezigheid op een themabijeenkomst doet ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tijdens themabijeenkomst kan ik voldoende mee discussiëren over het beleid in mijn afdeling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op themabijeenkomsten te komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op een themabijeenkomst zijn interessant	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op de themabijeenkomsten zijn actueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op de themabijeenkomst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als je geen actief lid bent, is het oninteressant om een themabijeenkomst bij te wonen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over de Politieke Ledenraad?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/geen mening
Mijn aanwezigheid op de Politieke Ledenraad doet ertoe.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op de Politieke Ledenraad doet mijn stem ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het partijbestuur luistert goed naar de uitkomsten van de Politieke Ledenraad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Tweede Kamerfractie luistert goed naar de uitkomsten van de Politieke Ledenraad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Eerste Kamerfractie luistert goed naar de uitkomsten van de Politieke Ledenraad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het partijbestuur en de Kamerfracties leggen goed verantwoording af op de Politieke Ledenraad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Politieke Ledenraad vormt voldoende tegenmacht tegenover partijbestuur en Kamerfracties	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op een Politieke Ledenraad te komen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word voldoende en tijdig geïnformeerd, zodat ik goed mee kan praten.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen/inhoud die besproken worden op de Politieke Ledenraad zijn interessant en nuttig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen/inhoud die besproken worden op de Politieke Ledenraad zijn actueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op een Politieke Ledenraad.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ook als je geen actief lid bent, is het interessant om een Politieke Ledenraad bij te wonen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word geïnformeerd over wat er met de uitkomsten van de politieke ledenraad wordt gedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over het congres?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/Geen mening
Mijn aanwezigheid op het congres doet ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik weet hoe namens mijn afdeling moties en amendementen tot stand komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het uitbrengen van een stem door een individueel lid op het congres doet ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Congresafgevaardigden hebben te veel invloed op de besluitvorming tijdens het congres	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Individuele leden hebben voldoende invloed op de besluitvorming op het congres	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het partijbestuur en de Kamerfracties leggen voldoende verantwoording af op het congres	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De congres vormt voldoende tegenmacht tegenover partijbestuur en Kamerfracties	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op het congres vindt plenair voldoende debat plaats om tot goede besluitvorming te komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op het congres vindt voldoende inhoudelijke debat plaats	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op een congres te komen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word voldoende en tijdig geïnformeerd, zodat ik goed mee kan praten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen/inhoud die besproken worden op het congres zijn interessant en nuttig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen/inhoud die besproken worden op het congres zijn actueel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op het congres	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ook als je geen actief lid van de PvdA bent, is het interessant om een	☐	☐	☐	☐	☐	☐

congres bij te wonen						
Voor het inhoudelijke debat ga ik liever naar een lokale themabijeenkomst dan naar het congres	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voor het inhoudelijke debat ga ik liever naar een Politieke Ledenraad dan naar het congres.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het congres telt doorgaans te veel toespraken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word geïnformeerd over wat er met de uitkomsten van het congres wordt gedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over Ledenraadplegingen?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/Geen mening
Het is belangrijk dat er een ledenraadpleging wordt gehouden voor de verkiezing van de lijsttrekker voor de Tweede Kamer verkiezingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is belangrijk dat er een ledenraadpleging wordt gehouden voor de verkiezing van de lijsttrekker voor de Eerste kamer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is belangrijk dat er een ledenraadpleging wordt gehouden voor de verkiezing van de lijsttrekker voor de verkiezingen voor het Europees Parlement	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is belangrijk dat er een ledenraadpleging wordt gehouden voor de verkiezing van de Partijvoorzitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is belangrijk dat er een ledenraadpleging wordt gehouden voor de verkiezing van lijsttrekker of voorzitter op lokaal of gewestelijk niveau	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een lijsttrekker of voorzitter die verkozen is via een ledenraadpleging heeft meer democratisch mandaat dan een lijsttrekker of voorzitter die verkozen is zonder ledenraadpleging	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over PvdA-netwerken (zoals het Homo-emancipatienetwerk of het Vrouwenetwerk)

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet/Geen mening
Mijn aanwezigheid op bijeenkomsten van PvdA-netwerken doet ertoe.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op bijeenkomsten van PvdA-netwerken doet mijn stem ertoe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Op bijeenkomsten van PvdA-netwerken worden besluiten genomen die breed in het netwerk worden gesteund.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De belangrijkste beslissingen binnen het netwerk worden niet op bijeenkomsten van het netwerk genomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk/gezellig om op bijeenkomsten van PvdA-netwerken te komen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word voldoende en tijdig geïnformeerd, zodat ik goed mee kan praten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onderwerpen die besproken worden op bijeenkomsten van PvdA-netwerken zijn interessant en nuttig.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me welkom op bijeenkomsten van PvdA-netwerken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als je geen actief lid van een netwerk bent, is het oninteressant om bijeenkomsten van PvdA-netwerken bij te wonen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word geïnformeerd over wat er met de uitkomsten van bijeenkomsten van mijn PvdA-netwerk wordt gedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Heeft u nog suggesties over het invoeren of afschaffen van vormen van leidendemocratie, of anderszins opmerkingen die u kwijt wilt?

17. Tenslotte volgen nog enkele persoonlijke vragen. Wat is uw leeftijd?

- ☐ 25 jaar of jonger
- ☐ 26 - 35 jaar
- ☐ 36 - 50 jaar
- ☐ 51 - 65 jaar
- ☐ Ouder dan 65 jaar

18. Sinds welk jaar bent u lid van de PvdA?

19. Wat is uw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders, namelijk:

20. Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- ☐ Basisonderwijs
- ☐ Voortgezet onderwijs
- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universitair

21. Hoeveel tijd spendeert u per maand aan de partij?

- ☐ Fulltime
- ☐ 11 - 20 dagen/dagdelen
- ☐ 5 - 10 dagen/dagdelen
- ☐ Minder dan 5 dagen/dagdelen
- ☐ Ik spendeer niet of nauwelijks tijd aan de PvdA

Nogmaals veel dank voor uw medewerking!

Als u nog opmerkingen kwijt wilt of anderszins de commissie van input wilt voorzien kunt u een e-mail sturen naar ledendemocratie@pvda.nl.

